

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Кафедра філософії та політології

М.М. Підлісний

СОЦІОЛОГІЯ МОЛОДІ

Навчально-методичний посібник

для курсантів денної форми навчання

Дніпро 2019

Підлісний М.М.

Соціологія молоді: навчально-методичний посібник для курсантів денної форми навчання / М.М. Підлісний. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. – 91 с.

Методичні рекомендації повинні допомогти курсантам, денної форми навчання сформувавши необхідні знання з соціології молоді та оволодіти вмінням застосовувати їх безпосередньо у практичній діяльності.

Дане видання містить рекомендації до самостійної роботи, методичні рекомендації до семінарських занять, до виконання індивідуальних науково – дослідних завдань, підсумковий контроль, список рекомендованої літератури.

Автор:	М.М. Підлісний	- доцент кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх, к. філос.н., доцент
Рецензенти:	І.А. Побочий	- завідувач кафедри філософії та політології Національної металургійної академії України, д. політ. н., професор
	А.М.Ячний	- кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології Дніпровського національного університету ім. О.Гончара
	В.І. Палагута	- завідувач кафедри інженерної педагогіки Національної металургійної академії України доктор філософських наук, професор
Відповідальний за випуск:	В.В.Кузьменко	завідувач кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, д. філос, н., професор

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, протокол №9 від 05 квітня 2019р.

Рекомендовано науково – методичною радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, протокол №6 від 16 квітня 2019р.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Програма навчальної дисципліни	6
2. Методичні рекомендації до самостійної роботи	11
3. Методичні рекомендації до семінарських занять	36
4. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань	62
5. Підсумковий контроль	67
6. Список рекомендованої літератури	69
Додатки	71
1. Висловлювання відомих людей про молодь	77
2. Словник молодіжного сленгу, анкети соціологічних досліджень про молодіжні проблеми	84
3. Перелік документальних фільмів про сучасну молодь	89

Вступ

Проблеми молоді, її освіти, виховання, соціального становлення, участі у суспільному житті перебувають у центрі уваги і на перехресті різних наук. Соціологія зараховує їх до найважливіших. Зважаючи на те, що соціальний портрет молоді формується під впливом різноманітних суспільно-політичних і соціальних чинників, соціологія виявляє особливий інтерес до того, яку роль відіграватимуть для молоді певні соціальні цінності, норми моралі, традиції тощо.

Вивчаючи молодіжні проблеми, неможливо обходитися простим константуванням позитивних чи негативних фактів життєдіяльності молодих людей. Потрібен глибокий системний аналіз стану молоді, чим і покликана займатися соціологія молоді – галузь соціології, яка вивчає соціально-демографічну спільність суспільства, що перебуває в процесі переходу від дитинства до дорослого життя і переживає стан сімейної та позасімейної соціалізації, інтерналізації норм і цінностей, творення соціальних і професійних очікувань, ролей, статусу.

Особливістю сучасного розвитку соціології молоді є практична спрямованість: на підставі глибокого теоретичного дослідження життєдіяльності молоді у всіх сферах суспільства виробляється науково обґрунтована молодіжна концепція та державна молодіжна політика.

У навчально-методичному посібнику «Соціологія молоді» представлені актуальні молодіжні проблеми, які хвилюють сучасну молодь. Це дає добру можливість з'єднати знання загальних курсів (філософія, політологія, соціологія, демографія, психологія, педагогіка, логіка) з конкретними та сучасними даними науки, які дають панорамну картину молодіжної субкультури, розглянути канали соціалізації молоді.

За результатами соціологічних досліджень у ДДУВС з 2014 по 2019 рр.. виявлено ціннісні орієнтації сучасного студента. Навчально-методичний посібник містить конкретний емпіричний матеріал, який дає вихід на практичні дії у роботі з молоддю, а також призначений для кураторів груп, які проводять тематичні години зі студентами та курсантами.

Навчально-методичний посібник підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Соціологія молоді».

Метою дисципліни є формування у студентів соціологічного погляду на молодь як соціально-демографічну спільність суспільства, наукового підходу до аналізу і прогнозуванню явищ і процесів, що відбуваються у молодіжному середовищі, засвоєнні практичних підходів до вирішення молодіжних проблем, використанні отриманих теоретичних і практичних знань у майбутній професійній діяльності.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- засвоєння сутності категорій і понять соціології молоді – «молодь», «життєве самовизначення», «вибір професії», «соціальне включення», «соціальний статус», «девіантна поведінка», «спосіб життя», «стиль життя», «молодіжна культура», «молодіжна субкультура» тощо;

- ознайомлення з етапами та тенденціями розвитку вітчизняної та західної соціології молоді;
- засвоєння теоретичних концепцій, з позицій яких відбувається соціологічне вивчення молоді;
- засвоєння методів соціологічних досліджень молодіжної проблематики;
- опанування основних підходів, принципів до вироблення державних молодіжних програм.

У результаті вивчення дисципліни «Соціологія молоді» підготовлений фахівець повинен знати:

- сутність та змістовну наповненість основних категорій і понять соціології молоді;
- основні принципи та напрями вивчення молодіжних проблем у закордонній та вітчизняній практиці;
- теоретичні концепції, які застосовуються при дослідженні молодіжного середовища;
- особливості соціальних процесів, що протікають у молодіжному середовищі;
- основні підходи, принципи до вироблення державних молодіжних програм різного рівня;
- досвід розробки і здійснення молодіжної політики в зарубіжних країнах.

Протягом навчального семестру, у ході якого засвоюється матеріал курсу, здійснюється низка контрольних заходів:

1. Поточний контроль, який здійснюється на підґрунті виконання студентами контрольних завдань, до кожного семінарського заняття, при виконанні самостійної роботи та індивідуальних науково-дослідних завдань.
2. Модульний контроль, який здійснюється у вигляді аналітичного огляду або виконання тестових контрольних робіт.
3. Семестровий контроль, який здійснюється у вигляді екзамену.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Соціологія молоді» є формування у студентів соціологічного погляду на молодь як соціально-демографічну спільність суспільства, наукового підходу до аналізу і прогнозування явищ і процесів, що відбуваються у молодіжному середовищі, засвоєнні практичних підходів до вирішення молодіжних проблем, використанні отриманих теоретичних і практичних знань у майбутній професійній діяльності.

Компетенції, які необхідно сформувати в результаті вивчення навчальної дисципліни:

Інструментальні компетенції:

- здатність отримувати, аналізувати та систематизувати інформацію з питань програмного матеріалу навчальної дисципліни з різних джерел (підручники, навчальні посібники, періодична література, Internet);
- здатність ефективно організовувати свій робочий час та вибудовувати стратегію навчання;
- здатність самостійно приймати рішення та вирішувати проблеми, пов'язані з процесом навчальної діяльності.

Міжособистісні компетенції:

- здатність здійснювати ефективну міжособистісну комунікацію;
- здатність працювати у команді;
- прихильність до морально-етичних цінностей.

Системні компетенції:

- здатність застосовувати набуті знання у професійній діяльності;
- здібність до безперервного навчання з метою адаптації до нових ситуацій;
- здатність до творчості у процесі навчання та професійної діяльності.

Спеціальні компетенції:

- діагностувати соціальні проблеми, пов'язані з молодіжною сферою, знаходити шляхи їх вирішення;
- аналізувати соціальні процеси, що протікають у молодіжному середовищі, виявляти їх тенденцію, проводити аналіз соціальних чинників, що обумовлюють ці процеси;
- організувати і проводити конкретні дослідження молодіжних проблем з використанням різноманітних соціологічних методів;
- розробляти рекомендації щодо вироблення державних молодіжних програм.
- використовувати набуті соціологічні знання у професійній діяльності

1.1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва модуля, змістового модуля, теми
Модуль 1. Соціологія молоді
Змістовий модуль 1. Соціологія молоді
Тема 1. Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія та її актуальність у сучасний період незалежної України
Тема 2. Проблеми формування державної молодіжної політики в умовах реалізації стратегічної мети – становлення в Україні громадянського суспільства
Тема 3. Проблеми соціалізації молоді в умовах формування і затвердження незалежної держави
Тема 4. Молодіжна культура та субкультура. Актуальність формування правової культури
Тема 5. Ціннісні орієнтації, потреби і самопочуття молоді. Проблеми нейтралізації девіантної поведінки
Тема 6. Молодь у сфері праці та зайнятості. Загроза злочинного бізнесу
Тема 7. Молодь у сфері вільного часу. Завдання формування здорового способу життя
Тема 8. Соціальні відхилення в молодіжному середовищі та необхідність формування законослухняного громадянина
Тема 9. Інформатизація суспільства та її вплив на становлення молодіжного покоління. Переваги та недоліки інформатизації суспільства для молоді.
Модуль 2. Індивідуальне науково-дослідне завдання
Підсумковий контроль: залік та екзамен

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія та її актуальність у сучасний період незалежної України.

Характеристика обставин, які зумовили формування вітчизняної соціології молоді. Об'єкт, предмет, функції соціології молоді, її зв'язок з іншими науковими напрямками та соціологічними дисциплінами. Основні категорії і поняття соціології молоді. Методологія та методи дослідження молоді. Особливості сучасного етапу розвитку вітчизняної соціології молоді. Завдання соціології молоді в умовах українського суспільства, що трансформується.

Теорії молоді: історико - соціологічний аналіз. Основні концепції, з позицій яких відбувається вивчення молоді: психоаналітична, структурно-функціональна, феноменологічна, культурологічна. Визначення поняття «молодь» у західній соціології. Невирішені проблеми соціології молоді. Зміна дослідницьких методів. Історія розвитку соціологічних ідей щодо молоді у вітчизняній соціології.

Тема 2. Проблеми формування державної молодіжної політики в умовах реалізації стратегічної мети – становлення в Україні громадянського суспільства.

Мета, завдання, принципи розробки державної молодіжної політики. Головні напрями реалізації молодіжної політики: освіта, праця, соціально-економічні умови життя, задоволення культурних і духовних потреб, розвиток інтелектуального потенціалу, охорона здоров'я, міжнародні контакти.

Правові аспекти та фінансове забезпечення функціонування державної молодіжної політики. Механізм реалізації молодіжної політики. Структура органів, що забезпечують проведення у життя молодіжної політики: державний, регіональний місцевий рівні. Загальнонаціональні і регіональні програми, що стосуються вирішення проблем молоді. Наукове забезпечення державної молодіжної політики. Вирішення молодіжних проблем у країнах СНД та зарубіжних країнах. Соціальна робота з молоддю як засіб реалізації молодіжної політики. Мета, завдання, принципи, головні напрями соціальної роботи з молоддю. Стан і перспективи розвитку системи соціальної роботи з молоддю України.

Тема 3. Проблеми соціалізації молоді в умовах формування і затвердження незалежної держави.

Соціалізація молоді: поняття, сутність, етапи. Механізми соціалізації: традиційний інституціональний, рефлексивний, міжособистісний. Інститути та агенти соціалізації молоді. Поняття «десоціалізація» та «ресоціалізація» та їх соціологічний зміст.

Теорії соціалізації: психосексуальна (З. Фрейд), психосоціальна (Е. Еріксон), когнітивна (Ж. Піаже), біхевіористична (Б.Ф. Скіннер), символічного

інтеракціонізму (Ч. Кулі, Дж. Мід), феноменологічна (Н. Луман), культурологічна (М. Мід).

Дослідження соціалізації молоді у працях українських соціологів (В. Москаленко, О. Балакірева, О. Яременко, Л. Сокурянська, Л. Астахова).

Соціалізація української молоді в нових політичних та соціально - економічних умовах. Особливості соціалізації окремих прошарків молоді.

Тема 4. Молодіжна культура та субкультура. Актуальність формування правової культури.

Поняття «культура», «субкультура», «контркультура»: теоретичний зміст та використання у дослідженнях молодіжних проблем. Теоретичні засади дослідження молодіжної культури: функціональний, класовий, гендерний, расовий підходи до вивчення молоді і молодіжної культури. Глобалізація і молодіжна культура. Фактори, що впливають на змістовні характеристики культури молоді. Культурні запити і потреби сучасної української молоді.

Молодіжні субкультури: поняття, сутність. Методологічні аспекти дослідження молодіжних субкультур. Теорії субкультур. Особливості субкультурного підходу до дослідження молодіжних стилів життя. Типологія субкультурних стилів. Молодіжні субкультури 1990-2019 років: види, характеристика, напрями досліджень. Девіантна субкультура: поняття, напрями досліджень. Методи вивчення молодіжних стилів.

Тема 5. Ціннісні орієнтації, потреби і самопочуття молоді. Проблеми нейтралізації девіантної поведінки.

Теоретичні підходи до вивчення цінностей. Цінність: поняття, функції, види. Особливості ціннісно-нормативної регуляції у стабільному та нестабільному суспільстві. Характеристика методів і методик дослідження цінностей. Ціннісні орієнтації та системи цінностей молоді: сутнісні риси, ієрархія. Структура ціннісного світу сучасної української молоді та тенденції і розвитку. Особливості формування і прояву ціннісних орієнтацій молоді, характеристика факторів, що впливають на їх формування. Ієрархія цінностей студентської молоді: досвід соціологічних досліджень. Динаміка ціннісної свідомості молоді в сучасний період.

Тема 6. Молодь у сфері праці та зайнятості. Загроза злочинного бізнесу.

Вибір професії як соціальна проблема і соціологічна категорія. Специфіка соціологічного підходу до вивчення проблеми молоді у сфері праці та зайнятості.

Поняття категорії «професійне самовизначення» молоді. Теоретичні підходи до вивчення професійного самовизначення і його місця в системі життєвих стратегій молоді. Характеристика макро-, мезо-, мікрофакторів, що впливають на професійний вибір. Соціально-професійні установки молоді: історичний огляд та сучасні традиції.

Економічна свідомість та поведінка молоді. Становище молоді на ринку праці: динаміка, тенденції, чинники. Структура зайнятості української молоді. Молодіжне безробіття: поняття, форми, соціальні наслідки. Адаптація молоді до ринкових умов.

Тема 7. Молодь у сфері вільного часу. Завдання формування здорового способу життя.

Значення вільного часу у житті сучасної української молоді і суспільства. Зарубіжні та вітчизняні дослідження вільного часу: історія і сучасність. Сучасна концепція вільного часу. Особливості соціологічного аналізу вільного часу. Визначення понять «вільний час», «дозвілля», «відпочинок», «час «більш піднесеної діяльності». Сутність вільного часу, його функції. Структура, зміст, культура вільного часу: поняття, характеристика. Типологія молоді за способом споживання вільного часу, за рівнем культури використання вільного часу. Методи дослідження молодіжного вільного часу.

Тема 8. Соціальні відхилення в молодіжному середовищі та необхідність формування законослухняного громадянина.

Девіантна поведінка української молоді як соціальна проблема і соціологічна категорія. Історичний огляд досліджень проблематики соціальних відхилень у зарубіжній та вітчизняній науці. Загальна характеристика теорій девіації. Рівні вивчення та показники, що характеризують молодіжні соціальні відхилення. Джерело інформації щодо проблем соціальних відхилень.

Соціальні відхилення: поняття, сутність, види. Соціологічні дослідження проблем пияцтва, алкоголізму, наркоманії, суїциду, проституції у молодіжному середовищі. Загальна характеристика механізму формування соціальних відхилень. Фактори, що впливають на виникнення соціальних відхилень у молодіжному середовищі.

Тема 9. Інформатизація суспільства та її вплив на становлення молодіжного покоління. Переваги та недоліки інформатизації суспільства для молоді.

Глобалізація та соціальна роль інформатики. Потреби людства й інформатика. Інтернет як соціальне явище. Соціально-психологічні особливості спілкування в Інтернеті. Інформаційний тероризм і здоров'я людини: комп'ютери за та проти. Феномен Інтернет залежності та самотності. Вплив електронної інформації на розвиток та поведінку особистості молоді

Інформатизація освітнього процесу у вищих навчальних закладах України в сучасних умовах: основні тенденції та проблеми. Соціалізація української молоді в умовах глобалізації інформаційного простору.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія та її актуальність у сучасний період незалежної України.

Мета : завдання, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- предмет, мету та завдання курсу «Соціологія молоді»;
- визначення основних категорій та понять курсу;
- теорії молоді: історико-соціологічний аналіз
- історія розвитку соціологічних ідей щодо молоді у вітчизняній соціології

План визначення теми

1. Визначення понять «молодь» у вітчизняній та західній соціології.
2. Характеристика стратегій досліджень молоді та їх застосування у вітчизняній соціології молоді.
3. Основні категорії та поняття соціології молоді.
4. Методологія та методи дослідження молоді
5. Особливості сучасного етапу розвитку соціології молоді в умовах українського суспільства, що трансформується.
6. Невирішені проблеми соціології молоді.

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Студенти повинні знати, що *соціологія молоді* - це галузь соціології, яка досліджує соціально-демографічну спільноту суспільства, що перебуває від дитинства до дорослого життя і переживає стан сімейної та позасімейної соціалізації.

Предметом соціології молоді є процеси соціального становлення та розвитку молоді як специфічної соціально-демографічної спільноти. *Проблематика соціології молоді* охоплює такі аспекти: вироблення понятійно-категоріального апарату для визначення молоді, специфіки її життєдіяльності у суспільстві, вивчення процесів формування політичних, моральних, професійних та естетичних інтересів і позиції визначення поняття «молодь» і встановлення її вільних меж, вивчення механізму формування свідомості молоді, співвідношення біологічного та соціального, дослідження взаємодії покоління визначення ролі вікових етапів у структурі життєвого циклу особи, визначення механізмів соціалізації і виховання молодого покоління, набуття соціальної зрілості та становлення молоді як об'єкта історії.

Об'єкт соціології молоді - молодь, тобто велика соціально-демографічна група, яку виділяють на підставі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану, соціально-психологічних особливостей.

Соціологія молоді співпрацює з демографією, психологією соціальною психологією, філософією, медициною, економікою, статистикою та інше.

Серед українських вчених, які займаються молодіжною проблематикою є Л. Аза,

О. Вишняк, Е. Гомваха, М. Чурилов, С. Макеев, В. Біча, О. Якуба, А. Андрущенко та ін.

Основні завдання соціології молоді такі:

- дослідження ролі і місця молоді в соціальному розвитку суспільства;
- вивчення тенденції зміни соціального обличчя, норм, цінностей та інтересів молоді;
- аналіз процесів, що відбуваються у молодіжному середовищі;
- встановлення і прогнозування напрямів розвитку молодіжних проблем;
- розробка соціальної політики щодо різних груп молоді.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть та охарактеризуйте передумови теоретичного осмислення молоді.
2. Проаналізуйте теоретичні концепції молоді як носія психологічних якостей, як феномену культури, як об'єкта та суб'єкта спадкоємності поколінь.
3. Що таке проблемна ситуація у соціології молоді і шляхи її подолання.
4. Проаналізуйте особливості тезаурусів у молодіжному середовищі.
5. Назвіть та проаналізуйте основні категорії молоді.

Бібліографічний список:

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [6, 14, 67, 76 118]

Тема 2. Проблеми формування державної молодіжної політики в умовах реалізації стратегічної мети – становлення в Україні громадянського суспільства

Мета: засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- мету, завдання, принципи розробки державної молодіжної політики;
- правові аспекти та фінансове забезпечення функціонування державної молодіжної політики;
- наукове забезпечення державної молодіжної політики.

План вивчення теми:

1. Сутність та основи напрямки державної молодіжної політики.
2. Історія формування, проблеми та перспективи державної молодіжної політики.
3. Державна молодіжна політика в Україні: досвід та реалізація.
4. Студентська молодь та державна молодіжна політика.
5. Державна молодіжна політика як фактор залучення до участі у державотворчих процесах.

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Під час підготовки до теми №2 необхідно звернути увагу, що питанням формування та реалізації державної молодіжної політики, участі ролі молодіжних об'єднань та рухів у державотворчих процесах присвячено праці таких українських учених: В. Головенька, який аналізує молодіжний український рух; М. Пелепилиці, який приділив увагу структурі, одиницям, механізмам реалізації та впровадженню державної молодіжної політики; Ю.Галабурди, яка досліджувала історію становлення не державного сектору суспільно-політичних відносин в Україні Ю. Криворучка, який вважає молодь суспільним чинником формування громадського суспільства в Україні. Науковий пошук у цій сфері здійснювали також Н. Паніна, М. Голіватий, В. Вербець.

Не можна не погодитися з думкою українських вчених, які вважають, що основними завданнями державної молодіжної політики є:

- створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших стартових умов для соціалізації молоді;
- реалізація проблем, запитів, інтересів молоді - не за рахунок інших соціальних груп;
- координація знань державних органів, партій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді;
- соціальний захист груп молоді неспроможних самостійно розв'язувати власні проблеми;
- вивчення становища молоді;
- допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих можливостей та інститутів;
- залучення молоді до активної участі у державотворчих процесах;
- надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по вихованню, духовному та фізичному розвитку, професійній підготовці.

Слід чітко знати, що державна молодіжна політика повинна відображати позиції Держави до цієї групи населення, її погляд у майбутнє та адекватність політичного курсу, створювати необхідні умови, гарантії для розвитку молодого покоління. Саме тоді, коли будуть надаватися достатні гарантії та умови для соціалізації молоді, вона буде здатна і матиме бажання спрямовувати свій потенціал у відповідно до інтересів суспільства. Відсутність такої політики, призводить до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі, зокрема й усьому суспільстві і загалом.

На жаль, є підстава вважати, що чинна державна молодіжна політика в Україні не відповідає потребам молодих людей та викликам часу, вона вимагає конструктивного реформування. Тому одним з найголовніших завдань державної молодіжної політики мають етапи: створення необхідних умов для забезпечення прав і свобод молодих громадян, допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, залучення молоді до активної участі в політико-економічному та культурному розвитку України.

Питання для самоконтролю

1. Якою, на Вашу думку, повинна бути державна молодіжна політика?
2. Назвіть молодіжні програми, що вирішують проблеми молоді Вашого міста, оцініть їх ефективність.
3. Визначте роль соціології у розробці та реалізації молодіжної політики та молодіжних програм.
4. Які закони, спрямовані на розвиток молоді, Ви знаєте? Проаналізуйте їх ефективність.
5. Виділіть сутність, принципи та основні завдання державної молодіжної політики.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [7, 8, 9, 11, 16, 29, 30, 77, 85, 91, 114, 117]

Тема 3. Проблеми соціалізації молоді в умовах формування і затвердження незалежної держави.

Мета: завдання, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- сутність, етапи соціалізації;
- механізм соціалізації у сучасному українському суспільстві.
- особливості соціалізації української молоді в нових політичних та соціально-економічних умовах.

План вивчення теми:

1. Основні інститути соціалізації молоді.
2. Відчуження молоді.
3. Молодь та дорослі: взаємовідносини двох поколінь.
4. Політична соціалізація молоді.
5. Реалії українського суспільства XXI століття та моделі соціалізації молоді.
6. Особливості соціалізації молоді в умовах економічного складу.

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Студентам слід звернути увагу, що термін «соціалізація» вперше з'явився у економічних науках і означав «узагальнення засобів виробництва».

Одним з перших, хто дав визначення поняттю «соціалізація» був П. Тард, який відокремлював у становленні особливості два процеси: денационалізацію та соціалізацію.

Цей феномен досліджували Дюрктейм, Вебер, Гідденс, Кулі, Метрон, Смелзер та інші. Традиційні погляди на соціалізацію викладені у психоаналітичній та інтеракціоналістичній концепції. У руслі першого - це інтеграція усупільненого несоціального індивіда, у руслі другого – соціалізація тлумачного як процес і результат міжособистого взаємозв'язку людей.

Останім часом у публікаціях західних і вітчизняних соціологів ми зустрічаємо суперечливі точки зору з приводу соціалізації як головного процесу прилучання особистості до суспільства.

Соціалізація – процес інтеграції індивідів в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот, шляхом засвоєння ним елементів культури соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються значущі риси особистості.

Розрізняють дві форми соціалізації: спрямована і не спрямована.

Спрямована соціалізація – соціалізація, спеціально розроблена суспільством, його інструментами та організаціями впливу на особистість, а неспрямована – стихійне формування певних соціальних якостей, де соціалізація – відчуждення від старих цінностей, норм, ролей і правил поведінки.

Формами соціалізації є соціальна адаптація та інтеріоризація.

Соціальна адаптація – присвоєння індивіда до рольових функцій соціальних норм, певних соціальних спільнот і реальних умов функціонування.

Інтеріоризація- формування внутрішньої структури психіки і свідомості індивіда за допомогою засвоєння знань соціальних норм і цінностей.

Агенти й інститути соціалізації виконують дві функції:

- навчають дітей культурним нормам і зразкам поведінки;
- контролюють, наскільки глибоко і правильно засвоєні соціальні норми і ролі.

У процесі соціалізації формується самосвідомість, яка несе в собі відтінок реальних, ідеальних, фантастичних образів та уявлень. Стадії формування самосвідомості визначаються реальними стадіями розвитку людини (дитинство, юність, зрілість).

Перехід від однієї стадії до іншої дуже складний. Він супроводжується руйнуванням попередніх форм само розуміння, виникненням, формування якісно нових уявлень індивіда про себе, своє місце, роль і відповідальність у суспільстві, в соціальній групі, у реальних умовах життєдіяльності. Соціологи акцентують увагу на соціалізації молоді. Це відбувається тому, що вона збігається у часі із закінченням первинної соціалізації і початком вторинної, саме в цьому етапі відбувається зниження ролі батьківської сім'ї.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте соціологічний зміст понять «соціалізація», «десоціалізація», «ре соціалізація».
2. Поясніть, як Ви розумієте успішність соціалізації?
3. Чим відрізняється поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість»?
4. Як ви розумієте соціологічний підхід «соціалізація студентської молоді у контексті компетентічного підходу?

5. Охарактеризуйте основні концепції соціалізації молоді.
6. Визначте головні проблеми соціалізації молоді в сучасній Україні.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [6, 15, 20, 50, 60, 62, 67]

Тема 4. Молодіжна культура та субкультура. Актуальність формування правової культури.

Мета: засвоєння, закріплення поглиблення і систематизація знань про:

- особливості сучасної молодіжної культури;
- молодіжні субкультури кінця 90-х: особливості цілісної свідомості;
- культурні риси сучасної молодіжної культури;
- вплив ЗМІ на формування молодіжної культури і молодіжних субкультур.

План вивчення теми:

1. Феномени масової культури: методологічний аспект.
2. Молодіжна субкультура як об'єкт соціально-філософського аналізу.
3. Молодіжна символіка та сленг.
4. Класифікація неформальних груп молоді.
5. Соціально-корисні неформальні об'єднання.
6. Асоціальні неформальні об'єднання.

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Головною особливістю масової культури є те, що вона не утворює нових цінностей, а використовує надбання елітарної або народної культур, пристосовуючись до їх популярності.

Цікаві й різноманітні теоретичні праці останнім часом були розроблені цілим рядом авторів, зокрема З.В. Сікевич, Т.Б. Щепанською, С.І. Левіковою, Р.Я. Суртаєвим, Л.М. Сауленко.

Досить цінний матеріал у даному аспекті міститься в унікальній колективній праці російських учених «Социология молодёжи» Энциклопедический словарь. - М., 2008 [102, с 496], а також в колективній праці українських дослідників «Соціологічна енциклопедія». - ., 2008.

Багатий фактичний матеріал, який характеризує молодіжну субкультуру, можна знайти у літературно-бібліографічних дослідженнях з використанням інтернет-ресурсів обласної Дніпропетровської бібліотеки для дітей за 2008 р.

У науковий дискурс поняття «субкультура» було запроваджено на початку 30-х рр. ХХ ст. Т. Роззаком. Він визначив субкультуру як «систему культурних

координат», яку створює соціальна спільнота для орієнтації в складному і суперечливому світі. У філософському і соціологічному лексиконі це поняття закріпилось завдяки зусиллям американських, англійських та італійських соціологів, які використовували його при вивченні різних молодіжних угруповань як політичної, так і неполітичної спрямованості (хіпі, панків, рокерів та ін.)]

Уперше термін «молодіжна субкультура» був використаний основоположником «соціології знання» К. Мангеймом, який описав її характерні риси і обґрунтував принципи типологізації у книзі «Діагноз нашого часу» (1943).

До 90-х років ХХ століття термін "субкультура" спеціально не виділявся у науковій вітчизняній літературі. Уперше він почав вживатися з виходом словника західної соціології і словника "нового" мислення - 50/50, який був задуманий як порівняльний аналіз понять, що увійшли до сучасного життя.

Це пояснювалося специфічним розумінням культури, характерним для тоталітарного режиму у колишньому СРСР, у якому підкреслювалося, що не існує різної субкультури, є лише єдина радянська культура і різні рівні залучення до неї.

Спочатку і в американській, і в англійській соціології (20-ті рр. ХХ ст.) домінувала традиція виділення переважно молодіжної субкультури. Причому за спрямованістю це була в основному кримінальна субкультура (А. Коен, Д. Маца, В. Міллер), тобто культура, що відрізнялася комплексом антиправових норм поведінки. Пізніше, у 60-ті рр., первинне розуміння субкультури трансформувалося. До неї почали відносити такі утворення (звичаї, норми, цінності), які характеризували специфічну світоглядну позицію і стиль життя не лише молоді, але й інших верств суспільства. Такі утворення мали свої інститути і відтворювали елементи субкультури (М. Брейк, Р. Швендтер). Так, осмислення ролі інтелігенції: на піку розвитку науково-технічної революції: в індустріально-розвинених країнах привело до появи менеджерів нового класу, який, здавалося, зумовлюватиме подальший розвиток суспільства (Т. Веблен, Б. Бернхейм). Ідея нового класу суспільства у 60-70-ті рр. пов'язувалася з інтелігенцією, яка, у свою чергу, розшаровувалася на неоконсервативну (Д. Белл, С. Ліпсет та ін.) і радикальну (А. Гоулднер), а також студентську молодь (Ч. Мілс, Г. Маркузе). Після бунту 60-х рр. молодь створювала численні студентські організації. Усі ці утворення відображали негативне ставлення до традиційних цінностей і соціального життя, особливо у країнах Західної Європи, Америці, Туреччині, Південній Кореї, Японії. На думку дослідників, такі утворення характеризують не тільки спільність соціально-економічного стану, скільки спільність світоглядних точок зору, зокрема ворожість до істеблішменту, некорумпованість, гуманістичні ідеали, а також протиправні фашистські погляди та дії. У Західній Європі цей комплекс ідей вилився, з одного боку, в рух «позапарламентської» опозиції, у різні інститути хіпі, а з іншого - терористичні організації.

На рубежі 70-80-х рр. у західній соціології утвердилось розуміння субкультури як сукупності норм і цінностей, що не збігаються з загальноприйнятими, сприяють підтримці і розвитку стилю життя, що відрізняється від традиційного. У результаті накопичення емпіричного матеріалу і поглиблення теоретичних розробок з'явилося визначення субкультури як

підсистеми цілісної системи культури суспільства; культури конкретного етносу; масової культури, що прагне до замкнутості; «згустку» цінностей, норм, ідеалів, до яких залучаються різні індивіди. Вказані субкультури західні соціологи і філософи розглядають як рівноправні, їх застосування в тому чи іншому випадку залежить від того, до якої наукової школи належать автори.

Типологізація молодіжних субкультур в Україні, на думку О.О. Якуби, ускладнюється кількома факторами. По-перше, підходи до цієї проблеми, що існують у західній науці, не можуть бути застосовані до українських молодіжних субкультур, тому що західні вчені виходили з досвіду діяльності неформальної молоді в умовах розвинутої демократії та стабільної економіки.

Російські вчені виділяють на пострадянському просторі такі типи субкультур за ціннісними орієнтаціями: романтико-ескапістські (хіпі, байкери, толкієністи); гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, репери тощо); кримінальні (гопники, урла); анархо-нігілістичні чи радикально-деструктивні (панки, металісти, сатаністи тощо); за історичним критерієм: традиційні, що мають тривалу історію в країні (хіпі, панки, бітломани); нові, які виникли за останнє десятиріччя (толкієністи, уніформісти, металісти).

Досить оригінальною виявилася типологія субкультур у рамках сучасних молодіжних рухів запропонована Т.Ю. Латишевою на таких засадах: стилістична близькість, єдиний семіотичний простір і спільність символіки; єдина сцена; єдиний комунікативний простір, утворений у результат спільності об'єктів інфраструктури (клубів, магазинів, журналів).

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що відповідно до того, як «споживання» суспільством альтернативних культур зростає, субкультури вливаються в основне русло, тому молодь для збереження своєї «інакшості» повинна постійно створювати для себе нову ідентичність. Але засоби мас-медіа так швидко забезпечують нас величезним масивом інформації, що нові субкультури поглинаються ними майже в самому зародку. Тому деякі дослідники вважають, що перенасиченість засобів масової інформації може знищити умови для існування субкультур як таких, адже за допомогою ЗМІ домінуюча культура майже миттєво «вбирає в себе» субкультуру, що виникає як щось нове, модне, альтернативне і т.п., те, що колись належало альтернативним субкультурам, відроджується в головному культурному руслі.

Підлісний Михайло Миколайович, доцент, кандидат філософських наук кафедри гуманітарних дисциплін Дніпропетровської державної фінансової академії.

Данна стаття присвячена аналізу ціносних орієнтацій студентської молоді в сучасних умовах, аналізується досвід емпіричного дослідження в ДДФА.

Ключові слова: цінносні орієнтації, соціалізація, культурні норми, ідеали, маргіналізація.

Питання для самоконтролю

1. Молодіжна субкультура: сучасні вияви.
2. Молодіжна субкультура в сучасній Україні.

3. Охарактеризуйте молодіжні субкультури у соціальній роботі з молоддю.
4. Чи є, на Вашу думку, залежність приналежності до соціокультурного стилю від етносу класу, гендеру?
5. Проаналізуйте споживацькі стилі членів стипендіальної групи, визначте головні стилі та дайте їм пояснення.
6. Визначте «сильні» і «слабкі» сторони субкультурного підходу до вивчення молоді.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [3, 31, 44, 45, 47, 48, 51, 52, 56, 61, 62, 71, 75, 80, 81, 82, 85, 87, 91, 91, 96, 106, 107, 119]

Тема 5. Ціннісні орієнтації, потреби і самопочуття молоді. Проблеми нейтралізації девіантної поведінки.

Мета : засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- сутність, особливості, характер цінних орієнтацій молоді;
- особливості ціннісно-нормативної регуляції у стабільному та нестабільному суспільстві;
- ієрархічні цінності студентської молоді;
- динаміку цілісної свідомості молоді в сучасний період.

План вивчення теми:

1. Цінності як предмет теоретичних дискусій у філософії та соціології ХХ століття.
2. Типологія цінностей: різноманітність критеріїв.
3. Цінності стабільних та перехідних епох.
4. Ієрархія цінностей студентської молоді: досвід соціологічного дослідження
5. Особливості динаміки цілісної свідомості у сучасний період.
6. Спосіб життя та ціннісні орієнтації молоді України.

Методичні рекомендації до самостійної роботи:

Аналізуючи ціннісні орієнтації сучасної молоді з широкого кола проблем, необхідно мати на увазі значимі фактори, які здійснюють на ці орієнтації найбільш суттєвий вплив:

- молодь, яка здійснила первинну соціалізацію у сім'ї та школі, далі проходить її вторинно в умовах радикальної зміни ціннісних систем, культурних норм та ідеалів;
- неабияким фактором вторинної соціалізації є українські ментальні цінності та соціальні уявлення, які суттєво впливають на молодь;
- соціалізація сучасної молоді здійснюється не тільки в умовах кризи, а й на фоні низького рівня життя, що відбивається на усіх сторонах життя, у тому числі й у системі цінностей;
- особливий вплив на процес зміни ціннісних орієнтацій в умовах сучасної нестабільності набуває соціальна ідентичність;
- ліквідація в усіх ланках народної освіти системи комуністичного виховання створила відомий вакуум, який почав швидко заповнюватися різного роду релігійними, урологічними, розважальними та іншими організаціями;
- у сучасних умовах, потужним і домінуючим засобом формування нових ціннісних орієнтацій населення, першим за все молоді, стали ЗМІ.

Сучасні засоби масової інформації перевертіли не тільки у «фабрику марень», але й в творців нових міфів, конструкторів не соціальної, а віртуальної реальності, у її ілюзорному вигляді.

Студентська спільнота ніби розкололася на дві суспільні групи. Перша - більше схиляється до індивідуалістичної системи західного типу, друга - орієнтується, головним чином, на традиційну ціннісну систему, пов'язану з українською ментальністю. Разом з тим значна частина молоді ще не визначилась у своїх ціннісних уподобаннях. Відбувається розмивання деяких цінностей духовно-морального характеру. Однак багато базових цінностей залишається. І хоч, наприклад, цінності добросовісної праці на благо суспільства звільнили місце цінностям первісного накопичення, де цінується, в першу чергу вміння зробити гроші будь-якими засобами, більша частина студентства не хоче заробляти їх нелегітимним шляхом, порушуючи закон.

На основі схожості та відмінності психологічної та поведінкової реакції людей на кризу цінностей можна виділити кілька типологічних груп.

Перша група включає в себе молодих людей, котрі більшою мірою, ніж інші, які зберегли попередні цінності, прагнуть до створення власного острова в морі нових цінностей. Їм властиві зовнішні пристосування до нових цінностей, віра в можливість повернення до пануючого положення попередніх.

Друга група об'єднує молодих людей, які констатують розпад старих цінностей, але таких, що не прагнуть до їх капсулювання, а здатних до їх корекції при збереженні ціннісного ядра.

Третя група включає в себе людей, об'єднаних вкрай негативним ставленням до минулого. Для них характерна нетерпимість до всіх ціннісних орієнтирів, окрім власних. Ці молоді люди прагнуть розірвати зв'язок з попередніми структурами, зруйнувати все та на цій основі будувати нове суспільство.

Четверта група являє собою інший тип переоцінки цінностей, який дослідники позначають як реально-радикальний. Позиція цієї групи не відкидає попереднього історичного та культурного досвіду та не поділяє руйнівного радикалізму. Вони шукають реальні можливості для конструктивної дії на основі нових цінностей.

П'ята група – це молоді люди, для яких криза цінностей виражається в повній їх руйнації. Вони перебувають в стані фрустрації, тому зруйноване саме смислове ядро особливості.

Серйозні зміни мікросоціуму молоді відбулися у зв'язку з впровадженням ринкових відносин в сферу культури. Як наслідок, зникла система дитячих та юнацьких бібліотек, підліткових клубів, кінотеатрів для юнацтва, системи масової фізкультури та спорту, молодіжного туризму, молодіжних газет та журналів. Це означає, що до неймовірно малих розмірів скоротилось число каналів, якими забезпечувалася передача культурних цінностей від виробника – молоді. Скоротилась сфера професійної та любительської творчості, прикладного мистецтва, тобто значна частина молодих талантів виявилась позбавленою умов для творчості, самореалізації, розвитку. Практично єдиним каналом, який забезпечує широкий доступ молоді до художніх цінностей вітчизняної та зарубіжної культури, стало телебачення.

Результати аналізу ціннісних орієнтацій молоді дозволяють зробити висновок про те, що з'явилась невеличка частина молодих людей, які оговтались від першого потрясіння соціальної невизначеності. Вони знайшли духовну опору в гуманізмі, центром світогляду якого є людина. Спрямованість їх ціннісних уподобань одночасно на два ряди цінностей – саме здійснення добровільного служіння над особистісним цінностям – дає підстави сподіватися на позитивність їх реальності. У той же час дослідження показують певну індиферентність більшої частини молодого покоління до цінності активної перетворюючої діяльності та її схильність до діяльності споживацької з переважною орієнтацією на цінність матеріальної забезпеченості, як трансформується з цінностей – засобів цінності – цілі. В ієрархії цінностей знижується статус духовності, яка акумулює вищі людські цінності, падає значимість для молодих людей цінностей саморозвитку, трудової, освітньої, суспільної діяльності, згасає інтерес до духовно-естетичної сфери. Відбувається маргіналізація та ірраціоналізація духовного світу молоді. З точки зору авторів, виявлені тенденції значною мірою зумовлені тим, що суспільство в своєму деструктивному стані витісняє молодь з різних сфер соціального реформування (економічної, політичної, соціальної), позбавляючи їх можливості активної участі в справжньому процесі, у той час як проведений аналіз свідчить, що ціннісні орієнтації молоді, котрі відповідають вимогам суспільного розвитку, можуть сформуватися лише в тому випадку, якщо молодь буде включена в активну предметну перетворюючу діяльність. Споживацька діяльність без діяльності по виробництву та перетворенню не може виступати достатньою основою соціалізації молодого покоління.

На наш погляд, специфіка молоді в ставленні до ціннісних орієнтацій визначається такими моментами:

- більша, ніж в інших категорій населення, зацікавленість у змінах (для неї характерний віковий революціонізм);

- настанова на майбутнє, віра у власні сили та можливості (своєрідний егоцентричний оптимізм);
- поєднання юнацького максималізму з готовністю до моральних компромісів для досягнення своїх цілей. Дослідження, що проводилися протягом останнього десятиліття та в яких приймали участь автори, виявляють еволюцію десятилітніх орієнтацій студентства від традиційно-патерналістських до самовизначення. Виявлено також і нове співвідношення у системах їх ціннісних орієнтацій: традиційних та інноваційних уявлень про належне в головних сферах духовного життя – моралі, праві, політиці. Становлення нових цінностей буття у сучасних студентів визначається соціально-економічними, політичними та демографічними обставинами, характерними для сучасності.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке цінності? Проаналізуйте теоретичні підходи до вивчення цінностей.
2. Назвіть та проаналізуйте методики, за якими досліджують ціннісний світ людини?
3. Як Ви розумієте термін «соціальне самопочуття», покажіть специфіку його застосування у соціологічних дослідженнях молодіжного середовища?
4. Проаналізуйте особливості формування і прояву ціннісних орієнтацій молоді, дайте характеристику факторів, що впливають на їх формування.
5. Порівняйте минулі та сучасні цінності пострадянської молоді.
6. Виявіть парадокси трансформації ціннісних орієнтацій української молоді.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [4, 17, 34, 38, 47, 48, 63, 68, 69, 78, 79, 88, 89, 95, 102, 103, 116]

Тема 6. Молодь у сфері праці та зайнятості. Загроза злочинного бізнесу.

Мета: засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- вибір професії як соціальної проблеми;
- зарубіжний досвід вирішення проблеми молодіжної зайнятості;
- вирішення проблеми зайнятості молоді в Україні;
- адаптація молоді до ринкових умов

План вивчення теми

1. Особливості розвитку ринку праці в Україні.
2. Проблеми професійної орієнтації молоді в Україні.
3. Соціальні проблеми працевлаштування молоді.

4. Зарубіжний досвід регулювання зайнятості молоді.
5. Проблеми безробіття молоді в Україні.
6. Політика держави щодо зайнятості молоді та її ефективність.
7. Мотиви студентської зайнятості.

Окреслення проблеми. Початок ХХІ століття ознаменований різким загостренням соціальних проблем молоді у різних країнах світу. Відомо, що молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в невизначеному становищі при виборі місця праці, становить основну частку в когорті безробітних; найнижчими показниками характеризується рівень її доходів й стартові можливості отримання освіти і самоствердження. В умовах формування ринкового середовища вітчизняна молодь вимагає підтримки та соціального захисту. Особливо важливою для нинішнього етапу є проблема працевлаштування молоді.

Ступінь опрацювання проблеми. Проблема молодіжного безробіття тією чи іншою мірою неодноразово ставала предметом вивчення для багатьох вчених. Серед вітчизняних науковців великий внесок у дослідження ринку праці й зайнятості сьогодення зробили С.Бандур, Д. Богиня, С. Вовканич, О. Вишняк, М. Головаха, М. Головатий, М. Долішній, С. Злупко, В. Куценко, Ю. Краснов, Е. Лібанова, І. Лукінов, С. Макеев, С. Писаренко, У. Садова, М. Шаленко, О. Яременко та інші.

В умовах ринкових відносин перед суспільством виникає проблема соціальної незахищеності людей. Ця проблема зачіпає інтереси насамперед молоді - через її слабку трудову і професійну підготовку. Протягом останнього часу ситуація з молодіжною зайнятістю в Україні постійно загострюється. Саме тому доцільно задуматися, наскільки притаманним атрибутом кризової економіки є молодіжне безробіття. Проте незаперечним залишається факт, що й у країнах із розвиненою економікою спостерігаються приклади надмірної поширеності молодіжного безробіття. Зокрема, слід зазначити, що проблема молодіжного безробіття є природним, хоча вкрай негативним явищем.

Молодь - це окрема частина трудового ринку, вона розвивається не так, як увесь ринок, але залежить від нього. З одного боку, молодий вік сприяє високій мобільності особи при пошуках роботи, а з іншого - хлопцям та дівчатам не вистачає трудового і життєвого досвіду. Поширеною є думка, що проблема молодіжного безробіття - це закономірне, а не кризове явище, особливо в Україні, й остаточне подолання безробіття серед молоді об'єктивно неможливе. А от у

якій формі та якими методами розв'язуватимуть цю проблему і наскільки ефективно залежить, насамперед, від спеціалізованих державних структур, адже будь-яку державу має турбувати її майбутнє - молодь.

Ринок молодіжної праці можна умовно розділити на дві категорії: це молодь, яка ніде не навчається, намагаючись знайти роботу відразу після школи, і молодь, котра влаштовується на роботу після вищого навчального закладу. Крім цих двох категорій, можна виділити ще одну групу: це молодь, яка намагається поєднати навчання і роботу, але у загальній масі таких дуже мало.

Розглянемо кожну з груп окремо щодо тих труднощів, на які молодь натрапляє під час пошуку роботи. Перша група - молодь без освіти - здебільшого влаштовується на некваліфіковану роботу, з невисоким рівнем заробітної плати і низькою перспективою подальшого кар'єрного зростання (це залежить, зокрема, від особистісних якостей). Однак у цієї групи здобувачів є серйозні конкуренти - доросліші некваліфіковані робітники і люди похилого віку. Тому молодих працівників дуже часто не хочуть брати на роботу через некомпетентність і страх за їхню безвідповідальність.

Друга група - випускники ВНЗ і технікумів. Перед ними виникає проблема знайти кваліфіковану роботу з гідною оплатою праці та з перспективою розвитку їхньої кар'єри. Однак не таємниця, що в умовах ринкової економіки вимоги роботодавця до свого майбутнього працівника підвищилися. Нині до фахової освіти потрібно додати ще й досвід роботи, якого у випускників найчастіше нема. Тому багато випускників стикаються із серйозними труднощами при пошуку роботи зі спеціальності й у підсумку починають шукати будь-яку роботу.

Третя група - це молодь, яка поєднує навчання і роботу. Важливо зазначити, що низький рівень стипендії не може сповна забезпечити молоду людину. Проте поряд із цим є ще низка об'єктивних чинників, що постають перед молодіжною людиною і спонукають до пошуків роботи. Але нині додатковому заробітку молоді, зокрема студентів, заважають та ці умови працедавців: стаж роботи за фахом не менше трьох років; знання іноземних мов; зайнятість на повний робочий день і т. д. Цього досить для того, щоб студент (або будь-яка інша молода людина) не змогли отримати роботу.

На жаль, керівництво держави не зацікавлене у залученні до різного роду робіт молодих висококваліфікованих кадрів. Прагнучи влаштуватися на роботу, молодь самостійно шукає її за допомогою державних і молодіжних центрів та бірж праці, кадрових агенцій, служб зайнятості, створених при вищих навчальних

зкладах, знайомих або родичів, започаткування свого власного бізнесу, але сьогодні у державі ще недостатньо розроблено законодавчу базу, не реформовано цивільне та підприємницьке законодавство і не створено достатньо сприятливого податного клімату для того, щоб молодь реалізувало своє право.

Подолання молодіжного безробіття не є проблемою суто держави, адже багато чого залежить від молоді, її наполегливості й активності, характерних рис особистості, необхідних для повноцінного життя в ринкових умовах. До причин молодіжного безробіття відносять також зміну особистих пріоритетів молоді. Сучасні орієнтації випускників навчальних закладів, що формують їхню поведінку на ринку праці, суперечливі. З одного боку, вони оптимістично налаштовані щодо можливості працевлаштування в ринкових умовах переважно поза державним сектором економіки. З іншого боку, їхня орієнтація на отримання високих та легких заробітків без відповідного трудового внеску руйнує трудову етику і трудовий потенціал суспільства, створює ілюзію отримання високих доходів без належної професійної підготовки й сумлінного ставлення до праці.

Вимущена бездіяльність молодих людей може призвести до серйозних втрат. Якщо говорити про молодіжне безробіття в Україні, то найвищий його рівень припадає на населення у віці 15-24 і 25-29 років. Така негативна ситуація зумовлена низкою причин:

- загальним станом економіки країни, де кількість робочих місць не збільшується, навпаки, зменшується;
- високим податковим тиском на підприємства та підприємців із боку держави;
- відсутня система розподілу молоді за робочими місцями після закінчення навчання або ж під час навчання (так зване стажування чи практика).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть чинники, які обумовлюють включення молоді у сферу праці та проаналізуйте їх.
2. У чому Ви бачите специфіку соціологічного підходу до вивчення проблем молоді у сфері праці та зайнятості?
3. Проаналізуйте становище молоді на ринку праці в регіональному аспекті.
4. Назвіть соціальні наслідки молодіжного безробіття, визначте найнебезпечніші.
5. Визначте чинники, що обумовлюють становище української молоді на ринку праці.
6. Охарактеризуйте особливості розвитку молодіжного ринку праці в Україні.
7. Проаналізуйте особливості мотивації працюючих студентів.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [1,12, 13, 23, 32, 33, 35, 36, 74, 93, 100]

Тема 7. Молодь у сфері вільного часу та завдання формування здорового способу життя.

Мета: засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- загальні та специфічні риси вільного часу сучасної молоді;
- значення вільного часу у житті сучасної української молоді;
- фактори, що обумовлюють структуру та зміст вільного часу української молоді.

План вивчення теми

1. Сутність соціології вільного часу.
2. Актуальні проблеми вивчення вільного часу молоді.
3. Структура вільного часу у житті студента.
4. Якість вільного часу у багатих та бідних.
5. Культура вільного часу студентів.

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Соціологічний підхід вивчення вільного часу студентської молоді охоплює такі основні напрями вивчення феномену:

- розгляд комплексу матеріальних та організаційних умов збільшення вільного часу;
- зміст роботи соціальних інститутів, що регулюють вільний час;
- вивчення суб'єктивних факторів використання вільного часу (інтереси, бажання, прагнення, орієнтації різних соціальних і демографічних груп).

За способом використання вільний час виокремлюють кілька типів людей:

- такі, що прагнуть у вільний час максимально задовольнити творчі потреби;
- такі, які проводять значну частину вільного часу в турботах про дім, господарство, родину;
- такі, що характеризуються пошуком розваг;
- такі, які значну частину вільного часу присвячують спорту, фізичному розвитку;
- такі, які використовують вільний час для придбання матеріальних благ;
- такі, що живуть у світі ілюзій (хіпі, панки тощо) і витрачають вільний час на антикультурні дії.

Методами вивчення вільного часу є бюджетні дослідження, спостереження, опитування, аналіз документів.

Сьогодні студенти віддають перевагу проводити вільний час у товаристві друзів або біля комп'ютера. Про це свідчать результати програми міжнародних соціологічних досліджень інститута Горшеніна «Студенти-образ майбутнього».

Зокрема, згідно із дослідженням, більшість студентів у вільний час бажає зустрітися з друзями, більша половина студентів витрачає вільний час на комп'ютерні ігри та інтернет. Досить багато людей люблять слухати музику. На жаль, більшість студентів вибирає пасивні форми його проведення. Взввши за критерій мотив вибору у вільний час, можна виділити такі групи студентів:

- комунікативна, до неї належать студенти, які керуються бажанням спілкування з друзями, коханою людиною, родиною. Ця група становить 42 % всіх опитаних.
- рекреаційна, до неї входять студенти, які керуються бажанням відпочити, поліпшити свій настрій (21,2 %);
- самореалізації, студенти цієї групи прагнуть реалізувати у вільний час свої здібності (11,7%);
- пізнавальна, студенти цієї групи орієнтовані на поглиблення та на розширення знань (8,5%).

Ці дані говорять про те, що процес виховання у ВНЗ, з однієї сторони, націлений на всебічний розвиток студентської молоді, а з іншої, виховання не повинно зводитися тільки до передачі знань та перенавчання. У соціокультурних цінностях молоді є пріоритет споживчих орієнтацій над креативними.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть та проаналізуйте поняття, що розкривають сутність вільного часу.
2. У чому Ви бачите необхідність досліджень вільного часу в сучасному українському суспільстві?
3. Проаналізуйте вільний час сучасної української молоді.
4. Визначте і проаналізуйте рівні вільного часу молоді.
5. Як Ви розумієте поняття «самоменеджмент вільного часу»?
6. Розкрийте сутність поняття «культура вільного часу», визначте чинники, що його обумовлюють.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [2, 19, 21, 28, 70, 73, 108]

Тема 8. Соціальні відхилення в молодіжному середовищі та необхідність формування законослухняного громадянина.

Мета: засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизація знань про:

- сутність девіантної поведінки молоді: причини, тенденції прогнози;
- біологічні та психологічні теорії соціальних відхилень;
- суїцидальну поведінку в молодіжному середовищі: причини, можливості профілактики.
- фактори, що виявляють на виникнення соціальних відхилень молоді.

План вивчення теми:

1. Молодіжний екстремізм: сутність, форми, прояви, тенденції.
2. Типологія студентів до наркоманії та алкоголю.
3. Форми прояву девіантної соціалізації української молоді.
4. Профілактика агресивної та жорстокої поведінки серед молоді.
5. Загальна характеристика теорій девіантної поведінки.

Методичні рекомендації до самостійної роботи:

На фоні домінантного значення здоров'я населення для забезпечення реалізації стратегії побудови соціальної держави, соціально-демографічної політики, гарантування національної безпеки тощо, розв'язання проблеми здоров'я дітей та молоді є надзвичайно актуальним. Це є першочерговим завданням нашої країни, адже основною проблемою на сьогодні залишається девіантна поведінка підростаючого покоління.

Теорії формування девіації викладені у працях таких вчених, як Г.Беккер, Ю. Волков, Е. Гофман, В. Добренков, Е. Дюркгейм, Е. Еріксон, О. Змановська, Р.Мертон, Ф. Ніцше, Н. Смелзер, З. Фрейд та ін.

Суттєвий внесок у дослідження проблеми здоров'я населення було зроблено вітчизняними вченими, зокрема Б. Білобровим, Ю. Вороненко, О. Голяченко, О. Грішнвою, Л. Красніковою, І. Курило, Е. Лібановою, О. Макаровою, С. Пирожковим, Н. Рингач, А. Сердюк, В. Стешенко, В. Таралло та ін. Аналізу стану дитячого здоров'я присвячені праці Л. Засипки [1], Т. Кульчицької [2], Р. Мойсеєнко [3]. Проте поява песимістичних тенденцій до погіршення стану здоров'я дітей і молоді на фоні невтішних прогнозів ООН щодо чисельності населення нашої країни, посилення девіації зумовлюють необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою статті є обґрунтування сутності поняття «девіантна соціалізація», проведення аналізу форм девіантної соціалізації молоді та наслідків протікання цього процесу. У широкому сенсі слова «соціалізація» - це процес засвоєння і подальшого розвитку індивідом соціально-культурного досвіду, тобто трудових навичок, знань, норм, цінностей, традицій, що накопичувалися і передавалися від покоління до покоління, а та кож процес введення індивіда в систему суспільних відношень і формування у нього соціальних якостей. При цьому передавання усвідомленого досвіду, навчання різним формам і способам діяльності здійснюються через виховання і вплив зовнішнього середовища [4, с. 441.]. Тобто соціалізація - це і є засвоєння соціального досвіду, і його «перерозподіл» та «адаптація» від найвищого суспільного рівня до рівня особистісних установок, орієнтацій [5, с, 193].

Беручи до уваги те, що поняття «девіація» тлумачиться в найширшому

розумінні слова як «відхилення» [6, с. 278], то девіантна соціалізація трактується нами як соціально небезпечне відхилення соціалізації від перебігу такого процесу, який вважається нормальним чи соціально прийнятним. Тобто, маються на увазі такі форми поведінки, які базуються на деструктивній, відносно цивілізаційних завдань розвитку суспільства, культурі та суперечать морально-цивілізаційним цінностям. Не можна не погодитися з дослідниками, які вважають, що соціальне самовизначення детермінує особливості поєднання життєвих цілей індивіда, соціальної групи із суспільними потребами.

Розвинуте соціальне самовизначення є усвідомленням особою соціальних позицій, які вона займає в різних спільнотах, - складових елементах соціальної структури, а також усвідомленням нею шляхів і перспектив подальшого соціального просування, зумовленого зростанням її фахового і загального культурного потенціалу, об'єктивними можливостями для його реалізації [7, с. 493.]. Оскільки найрізноманітніші аспекти соціального самовизначення тісно взаємозв'язані із системою орієнтацій, що реалізуються потім у виборі професії, здобутті певного рівня освіти та кваліфікації, забезпечення того чи іншого місця праці й проживання та ін., то девіантне соціальне самовизначення пов'язане, в першу чергу, з девіаціями у орієнтаціях. У результаті цього окрема людина чи група людей є орієнтованими на девіантні соціальні позиції, що в кінцевому рахунку може стати суттєвою загрозою існуванню цілого суспільства.

Найбільшого впливу суспільства зазнають діти та молодь, адже вони мають ще недостатньо сформований світогляд і не в змозі об'єктивно оцінити та відокремити моральне та аморальне, тому досить легко піддаються негативному впливу оточення, звідси і прояви аморальної поведінки.

Основними формами прояву девіантної поведінки молоді є алкоголізм, наркоманія, злочинність. Як свідчать статистичні данні, кожен четвертий українець, який страждає від алкоголізму, є особою у віці до 35 років [8]. Так, на початку 2011 року на диспансерному обліку з діагнозом хронічний алкоголізм і «біла гарячка» (гострі алкоголічні психози) перебувало трохи більше 600 тисяч осіб, чверть з яких скликають молоді люди.

Як зазначає заввідділу профілактики та лікування наркоманії Інституту неврології, психіатрії та наркології Академії медичних наук України Ігор Лінський, серед дітей до 17 років всього 39 осіб перебувають на обліку як хронічні алкоголіки, молодих людей у віці від 15 до 35 років – 136476 осіб. 3034 тисячі осіб серед підлітків і дітей від 0 до 17 років так отруїлися, що потрапили на прийом до лікаря. [8].

За останніми соціологічними опитуваннями, 76 % підлітків (віком від 14 до 16 років) мають досвід вживання слабоалкогольних напоїв, найпопулярнішими з яких є пиво. За неофіційними даними, пивних алкоголіків серед загальної кількості хворих у деяких областях налічується третина, а в деяких навіть половина. За результатами досліджень, 22% школярів і студентів середніх та вищих навчальних закладів вживають спиртні напої практично щодня, або щонайменше кілька разів на тиждень, і в першу чергу це стосується пива та слабоалкогольних напоїв. Загалом останніми роками пивний алкоголізм в нашій країні різко зріс, що не може не викликати занепокоєння, адже він зумовлює грубі порушення діяльності мозку і ендокринних органів; у жінок, як правило,

настає безпліддя, а в чоловіків призводить до імпотенції.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, три роки тому Україна стала лідером з-поміж 41 країн світу за кількістю підлітків, які регулярно вживають алкоголь, - 40 % дітей.

Катастрофічною реалією життя українського суспільства стала дитяча безпритульність, масштаби якої зростають великими темпами. Так, за інформацією Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, протягом I кварталу 2010 року служби у справах дітей разом із підрозділами кримінальної міліції у справах дітей під час рейдів щодо запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності виявили 5318 безпритульних дітей. За оцінками різних експертів, кількість безпритульних дітей становить близько 40 тисяч.

Загальновідомо, що переважна більшість безпритульних дітей вживають алкогольні напої, наркотичні речовини та стають жертвами сексуального насилля. життя і здоров'я таких дітей постійно перебуває під загрозою, а збільшення їх чисельності становить певну небезпеку для суспільства, адже вони найбільшою мірою зорієнтовані на девіантну поведінку.

За дослідженнями соціологів, головними причинами поширення явища дитячої безпритульності й бездоглядності, як правило, стають загальнодержавні фактори (недосконала державна соціальна політика щодо захисту й підтримки сімей із дітьми, бідність населення), з яких впливають внутрішньо сімейні: алкоголізм та наркоманія в родині, поширення агресії відносно дітей, налаштування їх на девіантну поведінку з метою отримання доходу (жебраківання, крадіжки, проституція).

Крім того, першопричинами цієї проблеми є інститут родини, низький рівень морального і духовного розвитку батьків, культури народження і виховання батьків, а в подальшому – і дітей в цих сім'ях. Тож питання дитячої зпритульності слід розглядати через призму внутрішньо сімейних відносин, які формуються під впливом загальнодержавних факторів.

У нашій державі діє певна система соціального захисту і підтримки безпритульних дітей, зокрема вирішенням цієї проблеми займається низка державних і благодійних організацій, однак вирішуються вони на недостатньому рівні, про що свідчить зростаюча кількість безпритульних дітей.

Питання для самоконтролю

1. Які теорії що пояснюють виникнення соціальних відхилень, Ви знаєте? Дайте їх характеристику.
2. Поясніть, які джерела інформації Ви можете використати у разі проведення дослідження у галузі соціальних відхилень молоді.
3. Дайте характеристику девіаціям, які притаманні молоді сучасної України. Визначте можливі шляхи розв'язанню цієї проблеми.
4. Зробіть історичний аналіз досліджень соціальних відхилень.
5. Назвіть та охарактеризуйте групи ризику молодіжної поведінки.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [5, 10, 18, 22, 24, 41, 42, 46, 49, 53, 54, 55, 58, 59, 84,86, 101, 112]

Тема 9. Інформатизація суспільства та її вплив на становлення молодіжного покоління. Переваги та недоліки інформатизації суспільства для молоді.

Мета: засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизацію знань про:

- Інтернет як складова інформатизації;
- Особливості соціалізації української молоді в умовах глобалізації інформаційного простору;
- Інтернет – технології та їх вплив на зміни цілісних орієнтирів студентів ВНЗ України.

План вивчення теми:

1. Інтернет як соціальний феномен.
 2. «Агресивне» телебачення: соціально-психологічний аналіз феномену.
 3. Проблеми впливу інформаційних технологій на молодь.
 4. Соціалізацію української молоді в умовах глобалізації інформаційного простору.
 5. Поняття «віртуальне» у сучасній молоді.
 6. Вплив засобів ЗМІ на поведінку молоді.
 7. Проблема класифікації концепцій інформацій інформатизаційного суспільства.
- Методичні рекомендації до самостійного роботи.

Переваги і недоліки Інтернету. Яку ж силу являє собою Інтернет – визволення чи поглиблення?

У захист Інтернету слід сказати, що сучасний Інтернет має дуже багато соціальних та культурних граней. Він є універсальним середовищем для спілкування, розваг та навчання. За допомогою Інтернету стало можливо робити покупки та оплачувати послуги.

Для багатьох людей Інтернет – це спосіб заробітку. А в цілому Інтернет – це віддзеркалення сучасного суспільства та світосприйняття.

Перевагою Інтернету є й те, що він пропонує широкі можливості для спілкування; в ньому легко знайти людей зі спільними інтересами, хобі та світоглядом. Окрім того, в мережі психологічно значно простіше спілкуватись, аніж при особистій зустрічі. Ці причини обумовлюють створення та активний розвиток інтернет-товариств – груп людей зі спільними інтересами, котрі спілкуються переважно через Інтернет. Такі товариства поступово відіграють все важливішу роль у житті всього сучасного суспільства.

Із зростанням популярності Інтернету стали проявлятися і негативні сторони його застосування. Зокрема, дехто настільки захоплюється віртуальним

простором, що проводить за комп'ютером до 18 годин на добу. Таку залежність багато хто порівнює з тютюнопалінням чи наркоманією. Визначення інтернет-залежності звучить так: «Це наполегливе бажання вийти в Інтернет, перебуваючи off-line, і нездатність вийти з Інтернету, знаходячись в on-line». Згідно з даними різноманітних досліджень, сьогодні інтернет-залежними є близько 10% користувачів у всьому світі. Фахівці вже розробили методики позбавлення від цієї залежності.

Знайомства в Інтернеті зазвичай пов'язують із розвагами або пошуком чоловіка за кордоном. Обидва напрямки нерідко стають своєрідною залежністю. Дуже рідко можна знайти службу знайомств, що здійснює виключно серйозні знайомства для шлюбу, зокрема, знайомства для християн чи, взагалі, людей з традиційними поглядами на шлюб.

Ще одним негативним проявом Інтернету є тролінг (психологічний та соціальний феномен, що зародився в Інтернеті протягом 1990-х років). Інтернет-тролями, або просто тролями, у Всесвітній мережі називають людей, котрі спеціально публікують провокаційні статті чи повідомлення (на форумах, в гркпах новин Usenet, у вікі-проектах), завдання яких – викликати конфлікти між учасниками, флейм, образи тощо. Такі статті чи повідомлення також іноді називають тролями, а процес їх написання – тролінгом. Сьогодні будь-який популярний ресурс (форум, група новин, вікі-проект) стикається з цим явищем.

Ще одним плюсом Інтернету можна назвати революцію в сфері організації та ведення економічної діяльності. Виникли нові напрями бізнесу, принципово змінилися вже існуючі. Так, досягнення науково-технічного прогресу послужили тією базою, на якій розгортається електронна комерція.

Стрімке зростання кількості користувачів Інтернет породило новий світ електронної торгівлі. Електронна торгівля – загальний термін, що означає процес купівлі та продажу, що підтримується електронними технологіями.

В основному досягнутий досвід у сфері електронного бізнесу представлений електронними Інтернет-магазинами, корпоративними системами взаємодії з іншими компаніями. Наприклад, у нашій країні функціонують кілька десятків Інтернет-магазинів, які торгують книгами, ком'ютерними комплектуючими, офісними товарами.

До переваг електронних каналів збуту можна відвести:

- ✓ глобальний масштаб і охоплення - можливості Інтернет дозволяють розширити пошук бізнес-партнерів та істотно полегшити проведення ринкових досліджень, тим самим на основі повної інформації можна щонайкраще запропонувати свій товар чи послуги;
- ✓ зручність і швидкість здійснення угоди, доступність – можливість доступу користувачів до інформації з будь-якого місця без будь-яких додаткових витрат;
- ✓ управління базами даних і можливість встановлення нових відносин;
- ✓ нижчі витрати на здійснення продажу і збуту;
- ✓ продуктивність та гнучкість обробки інформації - професійно розроблений і грамотно «розкручений» Web-сайт є могутнім і активним засобом просування підприємства, його товарів і послуг, що надаються, на ринок.

Однак поряд з перевагами існує також ряд недоліків використання електронної комерції. Недовіра до електронної комерції взагалі є основною причиною відмовлень від покупок on-line серед користувачів Інтернет в Україні. Цікаво, що 70% опитаних заявили про те, що вони не роблять покупки в on-line, оскільки не бажають розголошувати номери своїх кредитних карток. 15% опитаних вважають, що куплять товари і послуги в звичайному магазині безпечніше, ніж в Інтернеті.

Недоліки електронних каналів збуту:

- ✓ віртуальність контакту з реальними товарами і відстрочка володіння ними, інтереси безпеки клієнтів;
- ✓ логістика виконання замовлення має швидкість, або продуктивність, неадекватну швидкості Інтернету;
- ✓ хаос, заплутаність і громіздкість Інтернету;
- ✓ відсутність використання мотивів відвідування магазинів, безпосередньо не пов'язаних зі здійсненням купівель.

Перспективи Інтернету. Що ж становить основу вільного, відкритого й безпечного суспільства, а також вільного, відкритого й безпечного Інтернету, у якому дотримуються загальні права людини, і забезпечується простір для подальшого прогресу й процвітання в довгостроковій перспективі? Я хочу зупинитися на трьох завданнях, вирішення яких і становить, на мою думку, основу подальшого розвитку Інтернету.

Перше завдання – домогтися одночасно свободи й безпеки. Знайти цю правильну міру для Інтернету необхідно, тому що якості, що роблять Інтернет силою безпосереднього прогресу – його відкритість, рівність для всіх, його обшир і швидкість – також дозволяють вести протиправну діяльність у безпрецедентному масштабі. Терористи й екстремістські групи використовують Інтернет для вербування бойовиків, для планування й здійснення терактів. Торговці людьми використовують Інтернет для експлуатації дітей. Хакери проникають у фінансові установи, мережі стільникової телефонії й на особисті рахунки електронної пошти. Тому нам потрібні успішні стратегії для боротьби із цими й іншими загрозами, не обмежуючи відкритості, яка є кращою рисою Інтернету.

Друге завдання – одночасно захищати прозорість і конфіденційність. Розвинена культура прозорості Інтернету впливає з його здатності миттєво забезпечувати доступ до всілякої інформації. Але Інтернет – це не тільки публічний простір, але й канал для приватних контактів. І для збереження такого стану, необхідний захист конфіденційної комунікації в режимі on-line.

Третє завдання – захист свободи самовираження поряд з вихованням толерантності й цивілізованості (немає потреби розвідати, що в Інтернеті можна зайти будь-які висловлювання – неправильні, образливі, підбурюючі, новаторські, правдиві й прекрасні).

Як розвивається Інтернет в Україні? Слід зазначити, що для полегшення аналізу розвитку електронних послуг в Україні їх розділяють на первинні (off-line and on-line accesses) та вторинні (електронна комерція, електронне навчання, телемедицина, електронну врядування тощо). Коли ми говоримо про розвиток Інтернет мереж, то тут нашими основними індикаторами розвитку є доступ до Інтернету громадян, швидкість передачі інформації в мережі, доступ до

глобальних мереж, розвиток національної змістовної частини. На даний час учасниками первинного ринку електронних послуг в Україні є понад 3 мільйони користувачів Інтернет, правда, практично 90% їх є локалізовані в першій десятці найбільших міст України, що вказує на низький рівень розвитку Інтернету в малих містах та селах. Неформально український сегмент мережі Інтернет почав свій розвиток із кінця 1990 року, а офіційно домен UA було зареєстровано у грудні 1992-го. На кінець 2008 року 70% компаній зі списку Fortune використовувати у своїй роботі Інтернет. Обсяг електронних угод, що укладають з допомогою Інтернету, зріс до 300-500 млрд. доларів. Частка малого бізнесу в електронній комерції сягнула 27%.

Тобто, ми бачимо, що і в Україні, поряд із іншими державами, популярність Інтернету зростає. Тож для неї також є важливим дотримання трьох принципів, наведених мною вище.

Інтернет (від англ. Internet) – всесвітня система взаємополучених комп'ютерних мереж, що базується на комплекті Інтернет-протоколів. Інтернет також називають мережею мереж. Інтернет складається з мільйонів локальних і глобальних приватних, публічних, академічних, ділових і урядових мереж, пов'язаних між собою з використанням різноманітних дротових, оптичних і бездротових технологій. Інтернет становить фізичну основу для розміщення величезної кількості інформаційних ресурсів і послуг, таких як взаємопов'язані гіпертекстові документи Всесвітньої павутини (World Wide Web – WWW) та електронна пошта. Інтернет вважається «четвертим каналом», що зв'язує людей між собою (після особистого спілкування, телефону та пошти).

В Україні, згідно з даними рейтингу компанії BIGMIR-Internet, станом на серпень 2012р. Інтернет-аудиторія налічувала 5189505 користувачів, ядро активних користувачів становило 884971. На рис.1 показано динаміку зростання кількості активних користувачів Інтернету в Україні. 5 січня 2011 року кількість інтернет-користувачів у світі сягнула 2 мільярда.

За аналітичними даними, в Україні 60% користувачів Інтернету мешкають у Києві, ще 30% у Дніпропетровську, Донецьку та Харкові.

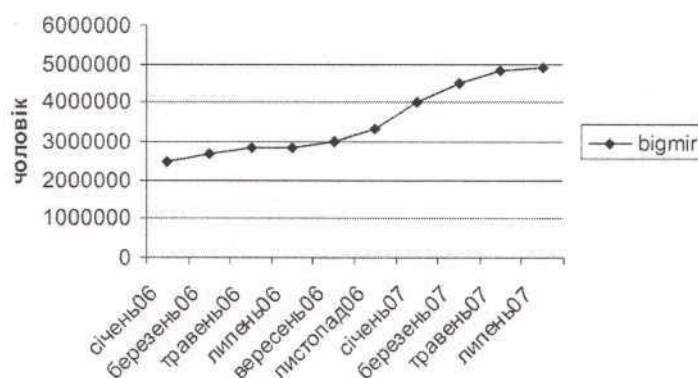

Рис. 1 Динаміка зростання кількості активних користувачів Інтернету (ядро користувачів) в Україні

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «глобалізація».
2. У чому полягає сутність Інтернету як соціального феномену.
3. Проаналізуйте особливості соціалізації української молоді в умовах глобалізації інформаційного простору.
4. Що шукає і знаходить молодь у ЗМІ?
5. Наведіть приклади соціологічного вивчення онлайн-споживачів в Україні.
6. Висловіть свою точку зору щодо статті М. Кузнецова «Інтернет следует за собой» («События недели: итоги и факты» 20 октября 2012г. № 40(70)).

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [25, 37, 39, 40, 43, 57, 65, 83, 90, 94, 97, 98, 108, 110, 111]

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1

Тема 1. Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія та її актуальність у сучасний період незалежної України

Мета заняття: засвоєння, закріплення та систематизація знань про сутність і зміст соціології молоді, сфери наукового знання основних понять та категорій соціології молоді, пояснити через які функції реалізується роль соціології молоді, їх основні етапи в Україні.

План заняття

1. Соціологія молоді, її об'єкт, предмет, завдання.
2. Характеристика сучасного стану соціології молоді: тенденції, перспективи.
3. Характеристика теоретичних концепцій, з позицій яких відбувається соціологічне вивчення молоді.
4. Вивчення поняття «молодь» у вітчизняній соціології.

Методичні рекомендації до семінарських занять

У результаті вивчення цієї теми студенти повинні вміти:

- розкрити об'єкт і предмет соціології молоді, дати визначення цієї спеціальної соціологічної теорії;
- охарактеризувати молодь як специфічну соціально-демографічну групу, об'єкт соціології молоді;
- описати місце і роль молоді в сучасному суспільстві;
- визначити специфічні ознаки молоді України, охарактеризувати тенденції та процеси в її середовищі;
- проаналізувати функції соціології молоді.

У розбудові незалежної Української держави важливе місце належить молодіжній політиці. Майбутнє України залежить від того, яке молоде покоління у нас сформується. Тепер у нашій країні налічується понад 7 млн молодих людей віком 15-25 років, або 13,5% усього населення. З якими обставинами, труднощами та проблемними ситуаціями доведеться зустрітися молоді у житті? Які способи та шляхи їхнього розв'язання? Спробуймо конкретніше зупинитися на цих та інших молодіжних проблемах.

Молодь традиційно розглядається в соціології як велика соціально-демографічна група, виділена на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану і таких, що зумовлені тими чи іншими соціально-психологічними якостями. Ця соціально-демографічна група перебуває на стадії становлення соціальної і психофізіологічної зрілості та адаптації до виконання соціальних ролей дорослих [15, с. 315].

До молоді належать старші школярі, учні ПТУ і всіх типів спеціальних навчальних закладів (технікумів, коледжів), студенти, аспіранти, молоді робітники і службовці, селяни, підприємці та інші. Вікові межі цієї соціально-демографічної групи найчастіше визначають як 14-25 років, а іноді розширюють до 30-35 років, що пояснюється ускладненням процесу соціально-професійної адаптації і самовизначення молоді, особливо в деяких галузях інтелектуальної праці високої кваліфікації (наприклад, у науці).

Разом з тим, незважаючи на невизначеність вікових меж молоді саме в сучасному суспільстві, молодь виокремлюється у відносно самостійну соціально-демографічну групу. Цьому сприяє розрив між віковими і соціальними характеристиками, ускладнення процесу соціалізації молоді, дедалі ширша його інституалізація, посилення вимог до навчання і кваліфікації молоді з боку суспільства, науково-технічний прогрес, який сприяє прискореному розвитку молодих людей, інформаційний бум, процес акселерації молодого покоління.

Для сучасного суспільства характерною є тенденція до посилення самовизначення молоді. У різних формах і з неоднаковою інтенсивністю цей процес супроводжується поглибленням інтересів, зародженням особливої молодіжної самосвідомості, консолідації специфічно-молодіжних інтересів.

Такі тенденції спостерігаються також у середовищі молоді України. Так, дослідження Українського НДІ проблем молоді свідчать, що в українській молоді в період суттєвих соціальних змін досить чітко і достатньо швидко формуються настанови вирішувати свої питання особистою позицією та особистою активністю, тобто наявні досить нормальні для цивілізованого суспільства настанови індивідуальних схем виживання [2, с. 228].

Впродовж останніх років спостерігається стала тенденція до збільшення кількості молодих людей, що працюють за сумісництвом, мають додатковий зарібок, виготовляють речі на продаж, надають платні послуги населенню, займаються підприємницькою діяльністю, комерцією тощо. Тобто можна говорити про соціальну та економічну активність молоді.

Водночас існує суперечність у посиленні тенденції до самовизначення. Адже розвиток цих нових якостей змінює ціннісні орієнтації молоді, усталює егоцентричні настанови, сприяє більшому прагматизму та стриманості у проявах духовності.

Слід зазначити, що інтерес до молоді підвищується саме як реакція на зростання її активності. Так сталося в Європі в середині 60-х років, коли молодь почала дедалі голосніше заявляти про себе. «Молодіжний бум» 1968 року, що прокотився країнами Західної Європи та Америки, великою мірою сприяв активізації уваги не лише до вивчення специфічних молодіжних проблем, а й до розробки спеціальних соціологічних теорій, визначення їхнього зв'язку із загально-соціологічними проблемами і теоріями. Це стосується насамперед визначення місця і ролі молоді в соціальній структурі суспільства.

Необхідно наголосити на особливій актуальності цієї проблеми для України, яка перебуває в перехідному періоді, коли місце і роль молоді радикально змінились порівняно з радянськими часами. Адже без її дослідження важко скласти безсторонне уявлення про молодь як об'єкт соціологічного вивчення. Поглиблене та системне вивчення соціальної стратифікації сучасного

українського суспільства, як щодо населення в цілому, так і щодо молоді зокрема, дасть можливість отримати об'єктивну та достовірну інформацію про молодь, знати, як молодь диференційована за сферами зайнятості, власності, рівнем доходів, часом дозвілля, засобами життя, які об'єктивні фактори впливають на формування і розвиток молодого покоління.

Соціологія молоді в сучасній науковій літературі трактується як спеціальна соціологічна теорія, що досліджує специфічну соціально- демографічну спільноту, яка перебуває в процесі переходу від дитинства до світу дорослих і переживає важливий етап сімейної та поза сімейної соціалізації і адаптації, інтеріорізації норм і цінностей, творення соціальних і професійних очікувань, соціальних ролей і статусу.

Об'єктом соціології молоді є специфічна соціально-демографічна спільнота, що об'єднує людей віком від 14 до 34 років.

Предмет соціології молоді - специфічні соціальні відносини, в яких бере участь молодь у процесі переходу від дитинства до світу дорослих, соціалізації та соціальної адаптації.

Основними завданнями соціології молоді є дослідження ролі і місця молоді в суспільстві, її соціального обличчя та тенденцій його змін; вивчення соціальних процесів у молодіжному середовищі та їх прогнозування; розроблення напрямів соціальної політики стосовно різних груп молоді.

Молоді притаманні як спільні (родові) характеристики, однакові для всіх країн, так і специфічні ознаки, пов'язані із соціально-політичними та етнічно-культурними особливостями країни проживання.

Сучасна молодь України більш прагматична, самостійна, незалежна; націлена на саморозвиток і самореалізацію життя; диференційована за рівнем соціальної активності як за групами, так і сферами активності; нечітко визначена щодо культурних запитів, ціннісних та культурних орієнтирів.

Ключові терміни і поняття

Соціологія молоді	Молодь
Категорії соціології молоді	Суспільство
Об'єкт соціології молоді	Предмет соціології молоді
Концепції молоді	Студентство
Ментальність	Патріотизм

Теми для підготовки доповідей та презентацій

- Молодь як об'єкт та суб'єкт суспільних відносин.
- Молодь в інформаційному суспільстві.
- Соціально-психологічні особливості сучасної молодіжної спільності.
- Соціальні проблеми сучасної української молоді та їх віддзеркалення у соціологічних дослідженнях.

- Характеристика основних методологічних підходів до вивчення процесів, що відбуваються у молодіжному середовищі.
- Місце соціології молоді серед інших наукових напрямів, що досліджують молодь.
- Соціальні характеристики сучасної української молоді.
- Розробка молодіжної проблематики в сучасній західній соціології.
- Характеристика факторів соціальної диференціації молоді в українському суспільстві.

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте політичні, загальнонаукові, теоретико-методологічні умови, у яких проходило становлення вітчизняної соціології молоді.
2. Як ви розумієте поняття «молодь»? Покажіть специфіку підходів до визначення цього феномену.
3. Покажіть генезис ставлення суспільства до молоді в історичному контексті.
4. Які категорії соціології молоді, на Вашу думку, потребують оновлення, більш глибокого вивчення?
5. Назвіть та обґрунтуйте методологічні підходи до вивчення процесів, що відбуваються у сучасному молодіжному середовищі.
6. Класифікуйте соціологічні дослідження молодіжної проблематики.
7. Дайте характеристику факторів соціальної диференціації молоді в українському суспільстві.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[6, 14, 67, 76, 118]

Семінарське заняття №2

Тема 2. Проблеми формування державної молодіжної політики в умовах реалізації стратегічної мети – становлення в Україні громадянського суспільства

Мета: засвоєння, закріплення та систематизація знань про: сутність, основні напрями, механізми, наукове забезпечення державної молодіжної політики в Україні, державну молодіжну політику як фактор соціалізації молодого покоління.

План заняття

1. Мета, завдання, принципи розробки державної молодіжної політики.
2. Головні напрями реалізації молодіжної політики.

3. Механізм реалізації молодіжної політики, структура органів, що забезпечують проведення у життя молодіжної політики
4. Наукове забезпечення державної молодіжної політики.

Методичні рекомендації до семінарських занять

При вивченні цієї теми студенти повинні знати основні терміни і поняття: державна молодіжна політика, соціальне здоров'я молоді, молодіжне законодавство в Україні, соціальна служба молоді, молодь, соціальна робота з молоддю, здоровий спосіб життя.

Молодіжну державну політику в незалежній Україні було започатковано «Декларацією про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.) та Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.). Потім вона деталізувалася в таких Законах, як «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.), «Про освіту», «Про зайнятість населення» (обидва - 1991 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), «Про туризм» (1995 р.) тощо. Основні права і обов'язки молоді, як і інших громадян України, зафіксовані в Конституції України (Ст. 53).

Основними завданнями молодіжної державної політики в Україні є: створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді; реалізація проблем, запитів, інтересів молоді - не за рахунок інших соціальних груп; координація зусиль державних органів, партій, організацій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді; соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно розв'язувати власні проблеми або хоча б полегшити своє життя [5].

У виробленні ефективної молодіжної політики важливу роль відіграє з'ясування суті та змісту процесів життєвого самовизначення молодої людини. Ці процеси поділяються на соціальне, політичне, професійне та економічне самовизначення.

У сучасних умовах українська молодь є однією з найуразливіших в економічному та найбезправніших у соціально-правовому відношенні соціальних спільнот. Вона живе в умовах підвищеної соціальної напруги і психологічного дискомфорту. Внаслідок цього в молодіжному середовищі поширюються наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, проституція, «дідівщина» та інші негативні явища.

Більшість молодих людей стоїть перед складним життєвим вибором, до якого вона не підготовлена ні психологічно, ні організаційно. Тому мета молодіжної політики в цій галузі - зміцнення соціального статусу молоді в структурах суспільства, які оновлюються або кардинально змінюються, посилення правової, економічної і соціальної захищеності молодого покоління.

Щодо політичного самовизначення, то відчуженню молодих людей від участі в управлінні властиві дві взаємопов'язані тенденції:

- а) наростання пасивності і недовіри до офіційних органів управління, де дуже мало їх ровесників;

б) підвищення інтересу до незаформалізованих суто молодіжних угруповань та об'єднань.

Тому мета молодіжної політики у цьому плані - підтримка політичної визначеності молоді, сприяння молодіжним політизованим утворенням просоціального спрямування, посилення їх конструктивної активності, консолідація зусиль для зміцнення української держави, демократизації та гуманізації суспільства. При загальній стратегічній спрямованості соціальної політики на інтеграцію молоді в суспільство сьогодні тактично важливо сприяти і дезінтеграційним тенденціям в її середовищі заради формування власне молодіжних соціально-політичних структур та їх подальшого включення у суспільні структури на новій, демократичній основі.

Реалізація ринкових реформ потребує певних трансформацій не тільки суто економічної свідомості суспільства та окремих його індивідів, а й стереотипів економічної і політичної поведінки людей. Найуспішніше ці процеси відбуваються в молодіжному середовищі, бо свідомість молоді не настільки ортодоксальна, як свідомість людей зрілого віку. Тому принципово важливими стають проблеми освіти, професійної підготовки, мотивації молоді до праці, підприємницької діяльності, політики тощо. Адже від цього залежить імідж України як демократичної держави [6].

Усім країнам, що переживають період трансформації, властива жорстка конкуренція на ринку праці. Нелегко в таких умовах доводиться молоді: без високої кваліфікації та досвіду трудової діяльності конкурувати з тими, хто їх має (а це переважно громадяни віком від 28 до 55 років), досить складно, а інколи й неможливо.

Ключові терміни і поняття

Державна молодіжна політика	Молодь
Соціальне здоров'я молоді	Молодіжні програми
Молодіжне законодавство в Україні	Соціальна робота з молоддю
Соціальна служба молоді	Здоровий спосіб життя молоді

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Українське законодавство про соціальний розвиток молоді: сучасна практика і проблеми подальшого розвитку.
2. Соціальні гарантії молоді в галузі освіти та отримання професії.
3. Соціальні гарантії молоді в галузі охорони здоров'я і медичного забезпечення.
4. Молодіжне безробіття: проблеми, тенденції, шляхи вирішення.
5. Молодіжна демографічна політика.
6. Молодіжна політика та соціологічні дослідження.
7. Державна молодіжна політика як фактор соціалізації молодого покоління.
8. Ринок праці й зайнятість молоді: регіональний аспект.
9. Вища освіта і молодь: ілюзії та реальність.
10. Напрями та механізми реалізації державної молодіжної політики: регіональний (міський) аспект.

Питання для обговорення

1. Якою, на Вашу думку, повинна бути державна молодіжна політика?
2. Проаналізуйте напрями молодіжної політики, які з них реалізуються, на Вашу думку недостатньо?
3. Проаналізуйте механізм реалізації молодіжної політики, визначте його «сильні» та «слабі» сторони.
4. Які закони, спрямовані на розвиток молоді, Ви знаєте? Проаналізуйте їх ефективність.
5. Дайте характеристику міської молодіжної програми, визначте її напрями та ефективність.
6. Які молодіжні програми, діючі на загальнонаціональному рівні, Ви знаєте? Дайте їм характеристику.
7. Назвіть молодіжні програми, що вирішують проблеми молоді Вашого міста, оцініть їх ефективність.
8. Визначте роль соціології у розробці та реалізації молодіжної політики та молодіжних програм.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[7, 8, 9, 11, 16, 29, 30, 77, 85, 91, 114, 117]

Семінарське заняття №3

Тема 3. Проблеми соціалізації молоді в умовах формування і затвердження незалежної держави

Мета: засвоєння, закріплення та систематизація знань про сутність, стадії, етапи інституту, агенти соціалізації української молоді, а також особливості соціалізації української молоді в нових політичних та соціально - економічних умовах.

План заняття

1. Соціалізація молоді: поняття, сутність, стадії, етапи.
2. Інститути, агенти соціалізації молоді.
3. Механізми соціалізації в сучасному українському суспільстві.
4. Особливості соціалізації української молоді в нових політичних та соціально - економічних умовах.

Методичні рекомендації до семінарських занять

Студенти повинні знати, що будь-яке суспільство витрачає багато зусиль для того, щоб його члени успішно засвоювали культурні норми, цінності, ідеї, соціальний досвід, використовуючи для цього систему освіти, виховання, різноманітні засоби підтримки культурних стандартів життєдіяльності.

Соціалізація - це складний і тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків та відносин, його активної взаємодії з оточенням, у результаті якої він засвоює зразки поведінки, соціальні норми і цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у даному суспільстві.

Агенти соціалізації – це сім'я, школа, ВНЗ, організації, дошкільні установи, неформальні об'єднання.

Багато соціологів вважають, що основний характер структури особистості формується в процесі соціалізації на основі структури, систем соціальних об'єктів, з яким вони мали зв'язок протягом свого життя, включаючи конкретні цінності і норми.

Треба зазначити, що процес соціалізації не завершується в дитинстві, а продовжується протягом усього життя, оскільки людина повинна постійно опановувати нові ролі, виконувати нові функції. Зміна умов життєдіяльності викликає необхідність виробляти додаткові вміння та навички, засвоювати нові ефективні зразки поведінки.

Соціалізація не є одностороннім впливом оточення на особистість, наукові дослідження процесу соціалізації (Ж. Паже, Дж. Мід) виявили активну роль індивіда у процесі засвоєння соціального досвіду.

Якщо розглядати соціалізацію індивіда як процес його інтеграції до певної соціальної спільноти, то можна виділити певні рівні, а саме:

- об'єктивна (соціально-економічна) у результаті якої людина займає певну позицію, положення в структурі спільноти;
- функціональна, що обумовлює виконання людиною певних функцій, ролей;
- нормативна, що визначає готовність людини діяти певним чином для досягнення власних цілей;
- міжособистісна, що визначає ставлення оточення до індивіда, оцінка його взаємодії з ним.

Ключові терміни і поняття

Соціалізація молоді	Стадії соціалізації молоді
Особистість у соціалізації	Етапи соціалізації молоді
Десоціалізація молоді	Агенти соціалізації молоді
Ресоціалізація молоді	Механізми соціалізації молоді
Теорії соціалізації молоді	

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Особистість у працях представників російської дореволюційної соціальної філософії та соціології.

2. Механізми соціалізації молоді.
3. Соціалізація особистості: концептуальні підходи.
4. Сучасні дискусії щодо сутності соціалізації.
5. Соціалізація молоді у сімейному середовищі.
6. Соціалізація молоді у колективі.
7. ЗМІ як інститут соціалізації молоді.
8. Дослідження соціалізації у працях українських соціологів.
9. Соціальне середовище у суспільстві, що змінюється. Особливості впливу на соціалізацію молоді.
10. Молодь зарубіжних країн у 80-90 роки: проблеми соціалізації.
11. Реалії українського суспільства кінця ХХ - початку ХХІ століття і моделі соціалізації молоді.

Питання для обговорення

1. Розкрийте спільні та відмінні особливості понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».
2. Порівняйте між собою макросоціологічні і мікросоціологічні концепції особистості.
3. Які фактори, що діють у сучасному українському суспільстві, на Вашу думку, відіграють у процесах соціалізації найважливішу роль?
4. Розкрийте соціологічний зміст понять «десоціалізація» та «ресоціалізація».
5. Проаналізуйте основні підходи до проблеми соціалізації молоді у вітчизняній науці в історичному контексті.
6. Визначте парадигмальні відмінності теорій соціалізації
7. Дайте визначення поняття «соціалізаційна норма», розкрийте її природу та сутність.
8. Поясніть, як Ви розумієте успішність соціалізації.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[6, 15, 20, 50, 60, 62, 67,]

Семінарське заняття №4

Тема 4. Молодіжна культура та субкультура. Актуальність формування правової культури

Мета заняття: засвоєння, закріплення та систематизація знань про категорії та поняття культури та субкультури, виявити фактори, що впливають на змістовні характеристики культури, методи вивчення молодіжних стилів.

План заняття

1. Поняття «культура», «субкультура», «контркультура»: теоретичний зміст та використання у дослідженнях молодіжних проблем.

2. Теоретичні засади дослідження молодіжної культури.
3. Фактори, що впливають на змістовні характеристики культури молоді.
4. Молодіжні субкультури: поняття, сутність, методологічні аспекти дослідження.

Методичні рекомендації до семінарських занять

Студенти повинні знати, що існують різні поняття культури, які можливо класифікувати за змістом: описові, історичні, нормативні, психологічні, структурні, генетичні та інші.

У соціологічному сенсі культура – це система цінностей, зразків поведінки і уявлень про світ суспільний для людей, які пов'язані значним образом життя. Культура має дві сторони – матеріальну та нематеріальну. Основними особливостями культури є такі: культура відтворюється людьми; кожне людське суспільство має специфічну культуру; культура адаптивна, тобто вона еволюціонує наряду з розвитком суспільства. Головними функціями культури є функція соціальної пам'яті, функція трансляції соціального досвіду, функція соціалізації особистості.

Рекомендуємо студентам ознайомитися з поняттям «субкультура» у короткому енциклопедичному словнику (1998р.), де воно інтерпретується як:

- культура окремої соціальної спільноти (групи, класу, регіону, конфесії тощо), що чимось відрізняється від традиційної культури;
- специфічний спосіб диференціації регіональних та національних культур;
- особлива форма організації та повсякденної життєдіяльності людей;
- сукупність норм і цінностей, що протистоять домінуючій традиційній культурі та інтерпретуються нею як чужа, тобто та, що негативно порушує її цілісність.

Виникнення субкультури відомий американець футуролог О. Тофлер пов'язує з масштабними змінами суспільства ХХ століття. Зокрема, у книзі «Футурошок», він указує на наслідки техносупільства і, як наслідок цього, на зростання і швидку зміну субкультур.

Відомий вчений О. Тофлер виділяє такі два головних напрями розвитку субкультур:

- зростання вагомості і впливу субкультур у професійному світі (розвиток сфери науки та освіти, поява нових спеціальностей сприяє більшому різноманіттю професійної субкультурності);
- урізноманітнення типів гри (під грою він розуміє сукупність розваг, хобі, ігор, видів спорту, тому із збільшенням їх кількості пов'язує зростання рекреативно – гедоністичних субкультур).

У залежності від того, де і ким робиться культура і який її рівень, соціологи виділяють три її форми – елітарну; народну та масову; дві її різновиди – субкультури та контркультури.

Із останніх наукових концепцій слід відзначити стильову концепцію субкультури, яка найбільший розвиток отримує в роботах М. Брейка. Основними компонентами субкультурного стилю є манери, сленг та імідж. Манери – правила ввічливості й толерантності, що прийняті у суспільстві, сленг – це набір особливих слів або нових значень, імідж – зовнішній образ (одягу і речей, міміки, поз і жестів).

Із цього тлумачення очевидно, що субкультура як психокультурне явище має принципово не масовий характер, і тому вона не може стати загальним захопленням, а є між проявом окремою соціальної позиції, самобутнього світогляду.

Ключові терміни та поняття

Молодіжна культура	Девіантна субкультура
Молодіжна субкультура	Ментальність
Контркультура	Гедонізм
Теорії молодіжних субкультур	Методи вивчення молодіжних
Типологія субкультур них стилів	стилів
Теоретичні засади молодіжної культури	Патріотизм

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Молодіжна культура як соціологічна категорія: теоретичний аспект.
2. Особливості сучасної молодіжної культури.
3. Молодь і сучасне мистецтво: проблеми взаємодії.
4. Молодіжні субкультури: генезис ідей у західній соціології.
5. Методологічні аспекти дослідження молодіжних субкультур.
6. Вплив ЗМК і на формування молодіжної культури і молодіжних субкультур.
7. Контркультурі риси сучасної молодіжної культури.
8. Стилї життя сучасної української молоді.
9. Молодіжна мода як показник молодіжної субкультури.
10. Молодіжний жаргон: характерна риса сучасної молоді або виклик суспільству?
11. Молодіжні субкультури кінця 90-х: особливості ціннісної свідомості, способів самореалізації і самоорганізації.
12. Молодь як соціальна проблема. Основні вектори визначення молодіжної девіантної субкультури.
13. Молодіжне споживання: реальний та символічний контекст.

Питання для обговорення

1. Дайте визначення поняттю «молодіжна культура», покажіть його відмінності від понять «молодіжна субкультура», «контркультура», «стиль життя».
2. Порівняйте теоретичні підходи до вивчення молодіжної культури, виявіть загальні й специфічні риси.
3. Назвіть та проаналізуйте фактори, які визначають культуру сучасного молодого українства.
4. У чому Ви вбачаєте специфіку соціологічного підходу до вивчення жіночої (підліткової) злочинної субкультури?
5. Як Ви розумієте терміни «реальне споживання», «символічне споживання»? Поясніть як функціонує механізм культурного вибору?
6. Проаналізуйте споживацькі стилі членів студентської групи, визначте головні стилі та дайте їм пояснення.
7. У чому Ви вбачаєте необхідність дослідження молодіжних субкультур?
8. Визначте «сильні» і «слабі» сторони субкультурного підходу до вивчення молоді.
9. Чи є, на Вашу думку, залежність приналежності до соціокультурного стилю від етносу, класу, гендеру?
10. Охарактеризуйте молодіжну субкультуру сучасного студентства.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література: [3, 31, 44, 45, 47, 48, 51, 52, 56, 61, 62, 71, 75, 80, 81, 82, 85, 87, 91, 91, 96, 106, 107, 119]

Семінарське завдання №5

Тема 5. Ціннісні орієнтації, потреби і самопочуття молоді. Проблеми нейтралізації девіантної поведінки

Мета завдання: засвоєння, закріплення та систематизація знань про сутність, типи, ієрархію ціннісних орієнтацій, особливості ціннісно – нормативної регуляції у стабільному та нестабільному суспільстві, виявити структуру ціннісного світу сучасної української молоді та тенденції їх розвитку.

План заняття

1. Ціннісні орієнтації молоді: сутність, особливості, характер.
2. Особливості ціннісно-нормативної регуляції у стабільному та нестабільному суспільстві.

3. Особливості задоволення життєвих потреб молоді у сучасному українському суспільстві, соціальне самопочуття молоді як показник задоволення її потреб.

Методичні рекомендації до семінарських занять

При розкритті теми цінності орієнтації сучасної молоді слід відзначити, що проблема цінностей має глибоку соціально – філософську традицію. Але як специфічна галузь філософського пізнання та діяльності вона бере свій початок у середині XIX ст. у Л. Лотце, а в подальшому і в неокантіанстві Баденської школи, а також у філософії Ф. Ніцше. Саме у даних авторів висувається ідея першочергової ролі цінностей у філософії, яка отримала назву – аксіологія (від грец. ахіа – цінність).

Характеризуючи цінності орієнтації слід мати на увазі, що формування ціннісних орієнтацій молоді є процесом соціалізації, який втілює результат двох систем: з одного боку – суспільство, яка впливає на особистість, з другого – особистість, яка активно засвоює досвід соціуму, знання, норми, цінності, які накопичуються від покоління до покоління. Провідними факторами, які детермінують формування ціннісних структур та змін є:

- загальнолюдські, загальноцивілізаційні процеси;
- суспільство в цілому як макросередовище;
- найближче оточення (макросередовище);
- внутрішній світ особистості, її індивідуальні якості.

На наш погляд, специфіка молоді в ставленні до ціннісних орієнтацій визначаються такими факторами:

- більш ніж в інших категорій населення, зацікавленість у змінах (для неї характерний віковий революціонізм);
- настанова на майбутнє, віра у власні стилі та можливості (своєрідний егоцентричний оптимізм);
- поєднання юнацького максималізму з готовністю до моральних компромісів для досягнення свої цілей.

Емпіричні дослідження дозволили виявити наявність таких тенденцій:

- ціннісна структура молоді характеризується різким посиленням у ній ваги індивідуальних цінностей. Це тенденція носить стійкий характер;
- значимість таких цінностей, які раніше високо оцінювалися (бути корисним людям, приносити користь суспільству, займатися активною політичною діяльністю), а також цінності, які складають перш за все цілі людського життя (цікава робота, реалізація творчого потенціалу), знизили своє значення та набули другорядного значення;

- реалізація ціннісних орієнтацій студентської молоді сфокусована через такий соціальний інститут, як сім'ю. (Усі інші інститути набувають другорядного значення);
- підвищилася значимість таких конкретних і пов'язаних із особистим життям цінностей як здоров'я, кохання, матеріальний достаток;
- молодь стала більш високо цінувати свободу та незалежність як можливість вибору життєвого шляху та життєвих стилів, які сприяють саморозвитку особистості в контексті нових глобальних взаємозалежностей, що знаходить вираз в поступовий перехід до нової системи цінностей;
- цінності орієнтації молодого покоління значно відрізняються від ціннісних систем інших соціально – демографічних груп. Це зумовлено тим, що молодіжна свідомість за своєю природою більш мобільна, легша піддається зовнішньому впливові.

Ключові терміни і поняття

Цінності орієнтації	Молодь
Традиційні цінності	Традиції
Студентство	Комунікація
Соціальне самопочуття	Стимул
Структура ціннісного світу української молоді	Мотивація

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Роль та особливості ціннісної системи у стабільному суспільстві та суспільстві, що трансформується.
2. Інтерпретація сутності аксіологічних феноменів у рамках соціологічної дослідницької парадигми.
3. Функції соціальних цінностей у суспільстві.
4. Підходи до типологізації цінностей у вітчизняній та зарубіжній науці.
5. Сутнісні риси ціннісних орієнтацій молоді в умовах трансформаційних процесів українського суспільства.
6. Молодіжні цінності як соціальна проблема суспільства.
7. Особливості соціально-політичних орієнтацій молоді.
8. Релігійні орієнтації молоді.
9. Вища освіта в системі цінностей сучасної молоді.
10. Професійне самовизначення в системі цінностей студентської молоді.
11. Сім'я в системі цінностей молоді.
12. Еволюція соціальних цінностей молоді в умовах трансформації українського суспільства.
13. Соціальне самопочуття української молоді.
14. Морально-психологічний стан молоді України.

Питання для обговорення

1. Дайте визначення поняттю «цінність», проаналізуйте теоретичні підходи до вивчення цінностей.
2. Визначте роль ціннісного світу людини у трансформаційних процесах, що здійснюються в Україні.
3. Назвіть та проаналізуйте методики, за якими досліджують ціннісний світ людини.
4. Проаналізуйте особливості формування і прояву ціннісних орієнтацій молоді, дайте характеристику факторів, що впливають на їх формування.
5. Дайте характеристику потребам молоді, проаналізуйте сучасні шляхи їх задоволення.
6. Як Ви розумієте термін «соціальне самопочуття», покажіть специфіку його застосування у соціологічних дослідженнях молодіжного середовища.
7. Порівняйте між собою методичні підходи, які застосовують для вивчення соціального самопочуття населення України, його окремих прошарків.
8. Покажіть принципи, підходи до конструювання Інтегрального індексу соціального самопочуття.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[4, 17, 34, 38, 47, 48, 63, 68, 69 78, 79, 88, 89, 95, 102, 103, 116]

Семінарське заняття № 6

Тема 6. Молодь у сфері праці та зайнятості. Загроза злочинного бізнесу

Мета заняття: засвоєння, закріплення та систематизація знань про вибір професії як соціальної проблеми і соціологічної категорії, специфіка соціологічного підходу до вивчення проблем молоді у сфері праці та зайнятості, становище молоді на ринку праці.

План заняття

1. Вибір професії як соціальна проблема і соціологічна категорія, об'єктивні та суб'єктивні чинники, що обумовлюють функціонування механізму включення молоді у систему трудових відносин.
2. Поняття категорії «професійне самовизначення» молоді, характеристика макро, мезо і мікрофакторів, що впливають на професійний вибір.
3. Економічна свідомість та стратегії економічної поведінки сучасної української молоді.
4. Молодіжне безробіття: поняття, форми, соціальні наслідки.

Методичні рекомендації до семінарських занять

Студентам слід перш за все взяти до уваги те, що перехід до ринкових відносин у сфері праці й зайнятості в умовах структурної перебудови економіки привів до принципово нової ситуації в соціально – трудових відносинах. Особливо складна й хвороблива дана ситуація виявилася у молоді, яка у силу специфіки своїх соціально – психологічних характеристик виявляється недостатньо підготовленою до сучасних реалій ринку праці.

Це робить молодь групою населення зі зниженою конкурентоспроможністю на ринку праці, що вимагає від держави розробки і реалізації особливої системи засобів. При цьому представляється можливим забезпечити участь в адаптаційних програмах молоді до ринку праці не тільки державних органів, які регулюють зайнятість населення, але й освітніх установ (державних і недержавних органів, які регулюють зайнятість населення, але й освітніх установ).

Тому питання, пов'язані з проблемами працевлаштування, є надзвичайно актуальними й суспільно значимим. Це пов'язано з наростанням негативних тенденцій у сфері молодіжної зайнятості (ріст чисельності безробіття у віці до 29 років, збільшення в їхньому складі осіб із середньою спеціальною і вищою професійною освітою, частки довгострокових безробітних), а також з негативними наслідками молодіжного безробіття (ріст числа правопорушень серед підлітків і молоді, широке поширення в молодіжному середовищі, алкоголізму, наркоманії, проституції й інших антигромадських явищ).

Слід звернути увагу, що одним з найбільш небажаних наслідків молодіжного безробіття є зниження трудової мотивації. У зв'язку із цим держава і суспільство не повинні пасивно очікувати самонастроювання молодіжного ринку праці, потрібно науково обґрунтована політика регулювання молодіжної зайнятості.

Одна з головних проблем молоді у сфері праці і зайнятості становить безробіття. Безробіття серед молодого населення веде:

- до поглиблення бідності й зубожінню бюджетів молодих родин (як наслідок – збільшення розлучень, абортів, зниження народжуваності, збільшення числа безпритульних і покинутих дітей, дітей – сиріт, дітей – інвалідів);
- зниження соціальної захищеності і неадекватна оцінка молодіжної праці сприяє падінню національного патріотизму, приводить до відтоку молодих фахівців у розвинені капіталістичні країни, підриває інтерес до освіти;
- збільшується криміногенна ситуація в країні, збільшується кількість економічних і карних злочинів, розцвітає алкоголізм і наркоманія, збільшується кількість венеричних та інших захворювань, скорочується рівень тривалості життя, збільшується смертність – все це сприяє природному виродженню нації;
- молоді фахівці в силу своєї «незрілості» і недостатнього професійного досвіду, є одним з найменш затребуваних верств населення на ринку праці;
- надмірна амбіційність сучасних вузів (особливо комерційних) – завищені вимоги до умов і оплати праці, небажання робити кар'єру із самих «низів»,

поступово піднімаючись по щаблях службових сходів, - ускладнюють ситуацію на ринку праці молодих фахівців;

- необхідність надання пільг, передбачених трудовим кодексом відносно молоді.

Ключові терміни і поняття

Трудові відносини молоді	Професійний вибір молоді
Професійне самовизначення молоді	Ринок праці молоді
Економічна свідомість молоді	Молодіжне безробіття
Соціально-професійні установки молоді	Адаптація молоді до ринкових умов
	Зайнятість молоді в Україні

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Вибір професії як соціальна проблема: історичний контекст.
2. Зарубіжна практика вирішення проблеми молодіжної зайнятості.
3. Вирішення проблеми зайнятості молоді в Україні.
4. Становище молоді на ринку праці: загальноукраїнський (регіональний) контекст.
5. Економічна активність української молоді: сучасний стан і тенденції розвитку.
6. Адаптація молоді до ринкових умов.
7. Соціально-професійні установки молоді: історичний огляд досліджень проблеми.
8. Молодь з вищою освітою на ринку праці України.

Питання для обговорення:

1. Назвіть чинники, які обумовлюють включення молоді у сферу праці та проаналізуйте їх дію в сучасному українському суспільстві.
2. Як Ви розумієте поняття «професійне самовизначення»? Проаналізуйте теоретичні підходи до вивчення цього феномену.
3. У чому Ви вбачаєте специфіку соціологічного підходу до вивчення проблем молоді у сфері праці та зайнятості?
4. Визначте економічні стратегії, що притаманні сучасній українській молоді.
5. Проаналізуйте становище української молоді на ринку праці: покажіть його динаміку, тенденції.
6. Визначте чинники, що обумовлюють становище української молоді на ринку праці.
7. Проаналізуйте становище молоді на ринку праці в регіональному (місцевому) аспекті.
8. Назвіть соціальні наслідки молодіжного безробіття, визначте найнебезпечніші.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[1,12, 13, 23, 32, 33, 35, 36, 74, 93, 100]

Семінарське заняття № 7

Тема 7. Молодь у сфері вільного часу. Завдання формування здорового образу життя

Мета заняття: засвоєння закріплення та систематизація знань про значення вільного часу у житті сучасної української молоді і суспільства, особливості соціологічного аналізу вільного часу, сутність, функції вільного часу молоді.

План заняття

1. Вільний час: поняття, компоненти, функції в сучасному українському суспільстві.
2. Загальні та специфічні характеристики вільного часу молоді.
3. Типологія молоді за способом споживання вільного часу, за рівнем культури використання вільного часу.
4. Проблеми суспільної регуляції і саморегуляції вільного часу молоді.

Методичні рекомендації до семінарських занять

Під час розгляду теми слід підкреслити, що проблема молоді у сфері вільного часу не втрачає своєї актуальності. (Навпаки, ця проблема обростає все більшими протиріччями і ускладнюється). Ці протиріччя зумовлені насамперед невідповідністю між сутністю дозвілля, культурно – дозвіллевої діяльності й існуючими в реальній дійсності формами і методами проведення дозвілля.

Студенти повинні знати, що дозвілля є об'єктом вивчення багатьох наукових дисциплін – соціології, психології, педагогіки дозвілля та ін. Тому виділялася особлива галузь наукового знання – дозвіллезнавство. Дозвіллева діяльність поділяється на культурну та антикультурну, асоціальну, а в гіршому випадку – злочинну. Основні розбіжності між цими видами дозвіллевої діяльності полягають у тому, що культурно – дозвіллевої діяльність спрямована на розвиток особистості, створення цінностей, яке схвалює суспільство, а антикультурна дозвіллева діяльність, навпаки, спрямована на руйнування особистості.

Однак необхідно визнати, що в наш час у молодіжному середовищі більш привабливе антикультурне дозвілля. У країні засоби масової інформації, по суті, створили ореол процвітаючого злочинця, що легко йде по життю, рівень його матеріального забезпечення значно вищий від рівня більшої частини населення. І, на жаль, молоді люди бачать багато підтверджень цього ореолу у своєму повсякденному житті, коли корупція і розкрадання бюджетних коштів стали нормою, і прагнуть до нього, витрачаючи позитивні якості особистості, про це

свідчать дані різних соціологічних опитувань. Тому необхідно поступово перекласти зусилля молодих людей зі сфери антикультурної в культурно – дозвіллеву діяльність. Саме в процесі культурно – дозвілєвої діяльності формуються позитивні особистості якості молодої людини і поступово формується внутрішній механізм самореалізації особистості. Крім того, лише в культурно – дозвілєвій діяльності є елементи творчості, коли людина із суб'єкта споживання перетворюється на суб'єкт творення. Тобто, чим більше самоцінним стає життя особистості, що зводиться не до утилітарних видів діяльності, тим більше підстав говорити про культурне дозвілля.

Вільний час має дві складові:

- час, що використовується на необхідну суспільну, творчу і іншу діяльність;
- власне дозвілля.

Вільний час є частиною позаробочого часу в межах доби, тижня, місяця і року. Він становить значну частину соціального часу і тісно пов'язаний в кількісному і змістовному відношенні з робочим часом. Вільний час починається там, де закінчується не тільки робота на виробництві, установі, а усяка інша турбота про підтримку фізичного буття людини. Тобто, під вільним часом розуміють такий час, що не поглинається безпосередньо продуктивною працею, а залишається вільним для задоволення, для дозвілля, для вільної діяльності і розвитку.

Студенти повинні знати, що класифікація бюджету вільного часу, введена ще в 20 – ті роки минулого століття С. Г. Струмиліним передбачає фізичний розвиток (фізкультура і спорт), прогулянки, туризм, культурну самодіяльність, навчання, відвідування лекцій, музеїв, читання книг, газет, художня самодіяльність, культурний відпочинок, кіно, театр, домашні ігри, шашки, шахи, різноманітні розваги, приймання гостей і ходіння в гості. Р. Л. Стеббинс поділяє дозвілля на серйозне і звичайне. Серйозне дозвілля – це стійкі заняття, які захоплюють людину численними можливостями. До сфери дозвілля автор відносить будь – яке існуюче хобі й аматорів, що віддаються йому: колекціонерів, ремісників, учасників самодіяльності, учасників спортивних змагань, ігор, турнірів. Деякі хобі розвиваються у професії.

Усі форми спілкування в умовах дозвілля можна класифікувати за такими ознаками:

- зміст (пізнавальні, розважальні);
- час (короткочасні, періодичні, систематичні);
- характер (пасивні, активні);
- спрямованість контактів (безпосередні й опосередковані).

Ключові терміни і поняття

Вільний час молоді

Відпочинок молоді

Методи дослідження вільного часу молоді

Дозвілля молоді

Ринок праці молоді

Концепції вільного часу молоді
Молодь

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Значення вільного часу у житті сучасної української молоді.
2. Функції вільного часу та їх реалізація в сучасному українському суспільстві.
3. Вітчизняні дослідження вільного часу населення: історія і сучасність.
4. Загальні та специфічні риси вільного часу сучасної молоді.
5. Вільний час студентської молоді: характеристика, тенденції, проблеми.
6. Проблема суперечностей, що виникають у процесі освоєння молоддю вільного часу.
7. Фактори, що обумовлюють структуру та зміст вільного часу української молоді.
8. Проблеми регулювання і саморегулювання вільного часу молоді.
9. Бюджетні дослідження вільного часу: історія і сучасність.

Питання для обговорення:

1. Проаналізуйте основні напрями досліджень у сфері вільного часу в закордонній та вітчизняній соціологічній практиці.
2. У чому Ви вбачаєте необхідність досліджень вільного часу в сучасному українському суспільстві?
3. Назвіть та проаналізуйте поняття, що розкривають сутність вільного часу.
4. Класифікуйте затрати позаробочого часу працюючої молоді.
5. Проаналізуйте вільний час сучасної української молоді, класифікуйте його за способами споживання, рівнем культури.
6. Розкрийте сутність поняття «культура вільного часу», визначте чинники, що його обумовлюють.
7. У чому Ви вбачаєте проблеми, що виникають у процесі освоєння молоддю сфери вільного часу. Дайте пропозиції щодо вирішення цих проблем.
8. Визначте і проаналізуйте рівні регулювання вільного часу молоді.
9. Як Ви розумієте поняття «самоменеджмент вільного часу»?
10. Визначте і проаналізуйте типи саморегуляції молодіжного вільного часу.
11. Назвіть методи дослідження вільного часу молоді. Які, на Вашу думку, є сьогодні найефективнішими?

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[2, 19, 21, 28, 70, 73, 108]

Семінарське заняття №8

Тема 8. Соціальні відхилення в молодіжному середовищі та необхідність формування законослухняного громадянина.

Мета заняття: засвоєння, закріплення та систематизація знань про девіантну поведінку української молоді як соціальної проблеми і соціологічної категорії, соціальні відхилення і їх сутність, види, соціологічні дослідження проблем пияцтва, алкоголізму, наркоманії, суїциду, проституції.

План заняття

1. Девіантна поведінка української молоді як соціальна проблема і соціологічна категорія.
2. Соціальні відхилення у молодіжному середовищі: поняття, сутність, види.
3. Загальна характеристика теорій девіантної поведінки.
4. Фактори, що впливають на виникнення соціальних відхилень молоді

Методичні рекомендації до семінарських занять

Студенти повинні знати, що процеси трансформації, які відбуваються в сучасному українському суспільстві означають перехід до нової моделі розвитку, супроводжуються глибокою кризою, яка охопила усі сфери суспільства. Фактично, український соціум знаходиться сьогодні у стані ціннісно – нормативної дезінтеграції, тобто соціальної аномії (стан суспільства, коли старі норми і цінності вже не відповідають реальним відносинам, а нові ще не затвердилися), яка виявляється як на макро, так і на мікросоціальному рівнях організації суспільства. При цьому відбувається заповнення соціального простору переддевіантними цінностями, порушення або ігнорування значною частиною індивідів існуючих норм права та моралі.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що в умовах кризового стану суспільства особистість опинилася в складній ситуації вибору цінностей, пріоритетів, засобів адаптації найбільш гостро ця проблема проявляється у молодіжному середовищі.

Головною причиною девіації на погляд багатьох соціологів, є соціальна несправедливість – феномен, що відбиває характер взаємовідносин у суспільстві.

Таким чином, в умовах соціальної аномії відбувається катастрофічне зростання усіх видів негативної поведінки, порушення усіх соціальних норм. Невизначеність суспільства породжує втрату соціальних орієнтирів, соціальної опори, що виникає у людей розгубленість, робить їх срийливими до різних екстремістських проявів, тобто провокує девіантну поведінку. Подальше поглиблення кризи матиме ще більший руйнівний вплив на ціннісний світ населення України та на розповсюдження негативної девіантної поведінки, на ще більше послаблення соціального контролю, на легалізацію більшості видів девіації та на продукування крайніх форм відхилень, відчуження від загальнолюдських цінностей.

Негативна девіантна поведінка може включати такі види: делінквентна поведінка (злочинність, правопорушення), тобто порушення офіційних норм, та аморальна поведінка, що порушує неофіційні норми. Аморальна поведінка може бути поділена на асоціальну (алкоголізм, наркоманія, проституція, суїцидальна поведінка) та деструктивну (екстремізм). Рекомендуємо студентам ознайомитися зі статтею Зубок Ю. А., Чупров В. И. Молодежний екстремізм. Сущности особенности проявления. - // Социс. – 2008. - № 4 – с. 32 – 53;

Аналізуючи цю проблему, треба усвідомлювати, що суттєвий вплив на формування особистості має стиль взаємовідносин з батьками, котрий лише частково зумовлений їх соціальним і матеріальним статусом. Існує чотири стилів взаємовідносин у сім'ї, котрі однозначно є тактиками сімейного виховання: диктатоніка, конфронтація, мирне співіснування, співробітництво. До девіантної поведінки можуть призводити як надмірна опіка, так і мирне співіснування, тобто безконтрольність та бездоглядність, надання дитині повної свободи та незалежності. Також дуже велике значення та вплив на «формування» девіантної поведінки молоді має шкільна дезадаптація та засоби масової інформації.

Таким чином, молодь сьогодні знаходиться перед проблемою розробки життєвої стратегії, людям майбутнього життя, які передбачають вибір засобу життя, напрямків визначення життя, головних цілей життя. Можна констатувати, що для значної кількості молоді протиправна, а соціальна поведінка визначається нормальною для своєї вікової когорти. Тобто, спостерігається інституціоналізація девіації, перетворення на соціально прийнятий тип поведінки.

Отже, суспільство, для зниження девіації в молодіжному середовищі, повинно суворо дотримуватися законів розвитку особистості, тому що без цього ліквідувати окремі види девіантної поведінки фактично неможливо.

Ключові терміни і поняття

Девіантна поведінка молоді	Теорія девіації
Соціальні відносини	Молодіжна наркоманія
Молодіжний алкоголізм	Молодіжний суїцид
Молодіжна проституція	Девіантна субкультура

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Девіантна поведінка молоді: причини, тенденції, прогнози.
2. Характеристика напрямів досліджень у галузі соціальних відхилень.
3. Дослідження соціальних відхилень: історичний контекст.
4. Біологічні та психологічні теорії соціальних відхилень.
5. Соціологічні та культурологічні теорії соціальних відхилень.
6. Спеціальна соціологічна теорія девіантної поведінки: історія формування та особливості сучасного стану.
7. Групи ризику та ризикована молодіжна поведінка.

8. Проблеми алкоголізму в молодіжному середовищі.
9. Молодіжна наркоманія як соціальна проблема.
10. Суїцидальна поведінка в молодіжному середовищі: причини, можливості профілактики.

Питання для обговорення

1. Зробіть історичний аналіз досліджень соціальних відхилень.
2. Які теорії, що пояснюють виникнення соціальних відхилень, Ви знаєте? Дайте їх характеристику.
3. Визначте рівні й показники, що характеризують соціальні відхилення у молодіжному середовищі.
4. Поясніть, які джерела інформації Ви можете використати у разі проведення досліджень у галузі соціальних відхилень молоді.
5. Дайте характеристику девіаціям, які притаманні молоді сучасної України. Визначте можливі шляхи розв'язання цієї проблеми.
6. Які, на Вашу думку, фактори відіграють вирішальну роль у виникненні соціальних відхилень у молодіжному середовищі?

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[5, 10, 18, 22, 24, 41, 42, 46, 49, 53, 54, 55. 58, 59, 84,86, 101, 112]

Семінарське заняття № 9

Тема 9. Інформатизація суспільства та її вплив на становлення молодіжного покоління. Переваги та недоліки інформатизації суспільства для молоді.

Мета заняття: засвоєння, закріплення та систематизація знань про інтернет як соціального явища, інформатизації освітнього процесу у ВНЗ України в сучасних умовах: і тенденції та проблеми.

План заняття

1. Глобалізація та соціальна роль інформатики.
2. Інтернет як складник інформатизації.
3. Соціалізація української молоді в умовах глобалізації інформаційного простору.

4. Інтернет-технології та їх вплив на зміни ціннісних орієнтирів студентів економічних ВНЗ у трансформаційному суспільстві.

Методичні рекомендації до семінарських занять

Під час розгляду теми слід відзначити, що сьогодні спостерігається інтенсивне ускладнення інформаційного простору, збільшення інформаційних потоків, які здійснюють соціально – психологічний вплив на вибір цінностей студентською молоддю. Це пояснюється перш за все тим, що в цих умовах людина не в змозі адекватно сприйняти та переробити потужний інформаційний потік, тому свідомо чи несвідомо, переходить на вирошені алгоритми сприйняття світу. Спостерігається ситуація, коли наявною є сукупність роздрібнених цінностей і в той же час відсутній ідеал як найвища узагальнююча цінність. Це характерна риса нашого нестійкого, тривожного часу, в якому відбувається розрив руйнування єдності системи цінностей та ідеалів.

В умовах розширення інформаційного простору відбувається складний процес знецінення естетичних, моральних, інтелектуальних цінностей. ЗМІ сьогодні – духовно неконтрольована структура. Ми маємо можливість спостерігати і аналізувати той матеріал, який надається з екранів телебачення, зі сторінок величезної кількості газет, журналів і роботи висновки, що антикультурної спрямованості значної його частин. Це стосується мовленнєвої, політичної, моральної, естетичної, художньої, економічної, в цілому духовної культури у поданні інформації. Мова йде про деформацію інформаційного простору, який нав'язує споживачам інформації анти цінності і антиідеали.

При аналізі даної проблеми слід зазначити, що на превеликий жаль, ми спостерігаємо навіть у ранньому шкільному віці відсутність позитивних людських цінностей, яким поклоняються і які обожають діти. Їх замінили мобільні телефони, комп'ютери, телевізори, що затьмарюють, не дають можливості помічати світ людей, природну красу. Про красу людської душі, гуманність вчинків, добросердність відносин не може замінити ніяка машина. Тому, надаючи перевагу технічним пристроям, молодь витрачає не тільки інтерес до проявів людського, але й жагу до здобуття знань, що відходить на другий план. Таким чином, ключова проблема сучасних соціогуманітарних наук полягає в тому, щоб запобігти швидкому перетворенню людини на пост людину або, навпаки, залишити в людині тільки біологічний початок. Відповідь на це питання залежить майбутнє людства.

На початку ХХІ ст. соціальним феноменом стали кідалти (kidults від англ. – дитя, ablutt – дорослий). Цим терміном позначають людей старше 35 років, які з дитячим захватом сприймають все нове, екстравагантне й готові віддавати за це любі гроші. Їх стиль життя характеризується синдромом «Карлсона», які живуть у віртуальному світі комп'ютерних ігор і зараховуються у серйозне життя лише в вигляді відпочинку від основного заняття. У США, за даними 2007 року, нараховується 7 млн. людей, які вважають себе кідалтами. Це феномен відмічається по всьому світу, в тому числі і в Україні. Їх можливо рахувати як чергову культуру.

Рекомендуємо студентам вивчити і використати на семінар статтю В. Лукова «Концептуалізація молоді в ХХІ ст.: нові ідеї і підходи – II соціс. – 2012. - № 1,2.

Ключові терміни і поняття

Глобалізація	Інтернет
Молодь	Віртуальне
Соціальна інформатика	Соціалізація молоді
Трансформація суспільства	Медіасередовище
Комп'ютерна залежність	Студентство
Інформаційне суспільство	ЗМІ

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Особливості сучасної інформаційної епохи.
2. Інформатика і сучасний світ (філософсько-соціологічні аспекти).
3. Інформатика та соціогуманітарні знання.
4. Сутність поняття «віртуальний».
5. Проблеми впливу інформаційних технологій на молодь.
6. Інтернет як соціальний феномен.
7. Динаміка української телеаудиторії.
8. Феномен інтернет-залежності та самотності.
9. Класифікація концепцій сучасного інформаційного суспільства.
10. Інформаційний тероризм та здоров'я. Комп'ютери: за та проти.
11. Що шукає та знаходить молоде покоління у ЗМІ.
12. Деструктивний вплив сучасного інформаційного простору на психіку студентської молоді та шляхи його нейтралізації.
13. Інформаційний тероризм в Україні.
14. Споживачі ігрової комп'ютерної культури.
15. Соціологічне вивчення онлайн-споживачів в Україні.
16. Вплив ЗМІ на поведінку молоді.
17. Психологія мешканців Інтернету.

Питання для обговорення

1. Розкрийте сутність поняття «глобалізація».
2. Охарактеризуйте проблеми впливу інформаційних технологій на молодь.
3. У чому полягає сутність Інтернету як соціального феномену.
4. Висловіть свою точку зору щодо статті М. Кузнецова «Інтернет следит за тобой» («События недели: итоги и факты» 2 октября 2012года - №40(70).
5. Проаналізуйте особливості соціалізації української молоді в умовах глобалізації інформаційного простору.

6. У чому висловлюється вплив засобів масової інформації на соціальну активність молоді?
7. Як Ви розумієте багатогранність смислів віртуальної реальності?
8. Як Ви відносите до соціальної проблеми «Феномен інтернет-залежності і суспільство»?
9. Проаналізуйте питання про класифікацію концепцій інформаційного суспільства .
10. Що шукає і знаходить молодь у ЗМІ?
11. Проаналізуйте соціальну проблему «Плюси та мінуси Інтернету», перспективи його розвитку.
12. Наведіть приклади соціологічного вивчення онлайн-споживачів в Україні.

Бібліографічний список

Основна література: [1-9]

Додаткова література:[25, 37, 39, 40, 43, 57, 65, 83, 90, 94, 97, 98, 108, 110, 111]

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальні науково-дослідні завдання - як форма організації навчального процесу мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенту одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці, розвиток творчих здібностей, актуалізацію мотивів як навчально-пізнавальної, так і наукової та інноваційної діяльності студентів.

Індивідуальні завдання повинні формувати уміння студентів індивідуально працювати над рекомендованим матеріалом, свідомо висловлювати і захищати власну точку зору, орієнтувати студентів на засвоєння та закріплення головного, суттєвого при вивченні тем програми, розвивати самостійне мислення, навички розумової праці. Індивідуальна навчально-дослідна робота студента є засобом оволодіння навчальним матеріалом самостійно у вільний від обов'язкових навчальних занять час.

Для закріплення отриманих, теоретичних знань студент повинен вивчити необхідну літературу, провести навчальне соціологічне дослідження з пропонованих тем.

4.1 Методичні рекомендації щодо проведення соціологічного практикуму

Проект учбового соціологічного дослідження є одним з видів індивідуальних навчально-дослідних завдань та спрямований на розвиток уміння використовувати на практиці отримані теоретичні знання, навички самостійного проведення учбових самостійних досліджень, використовуючи для цього метод опитування, аналізу документів та спостереження. Результати соціологічного практикуму знаходять своє відображення у звіті.

Звіт навчального проекту складається з таких компонентів:

- Короткий опис проекту.
- Актуальність дослідження.
- Формулювання проблеми.
- Мета дослідження.
- Основні завдання дослідження.
- Основна робоча гіпотеза.
- Основний метод дослідження.
- Джерела інформації.
- Об'єкт та предмет польового дослідження.
- Проблемна ситуація, постановка проблеми.
- Ступінь вивчення проблеми (історія дослідження проблеми в Україні, у світі, протиріччя в її вивченні).
- Інтерпретація і операціоналізація основних понять.
- Системний аналіз об'єкта дослідження
- Методи збору інформації.

- Обґрунтування вибірки:

- Інструментарій дослідження (анкета, щоденник спостереження, план інтерв'ю).
- Статистичний аналіз дослідження (таблиця результатів).
- Аналіз результатів.
- Висновки.
- Рекомендації.
- Бібліографія (не менш 10 джерел).

Звіт про результати навчального соціологічного дослідження повинен займати не більш 15 сторінок. Робота має охайний вигляд, її переплетено або подано для перевірки в папці.

Перелік індивідуальних науково-дослідних завдань

1. Офіцери сучасних Збройних Сил України
2. Ідеали і ціннісні орієнтації сучасної молоді
3. Ставлення до дружби.
4. Інтернет комунікації у повсякденному житті молоді
5. Проблема злочинності молоді.
6. Ставлення до молодіжної еміграції в Україні.
7. Морально - психологічний клімат у суспільному колективі.
8. Комп'ютерні ігри у сучасної молоді.
9. Що ми читаємо? Соціологічна оцінка періодичного видання (журналу).
10. Наркоманія у молодіжному середовищі «Дослід соціологічного дослідження».
11. Соціологічна оцінка молодіжного - періодичного видання (газети).
12. Особливості особистісного становлення молоді в умовах сучасного суспільства.
13. Погляди на політику сучасної молоді.
14. Ціннісні орієнтації курсантів на сучасному етапі.
15. Головні цінності вашого життя. Проведення вільного часу.
16. Інтернет - технологія як засіб соціалізації молоді.
17. Соціалізація молоді у глобальному просторі.
18. Особливості і тенденції процесу політичної соціалізації сучасної української молоді.
19. Мотиви отримання вищої освіти у молоді.
20. Релігійність української молоді: дані соціологічних досліджень.
21. Ставлення до фізкультури і спорту курсантів.
22. Джерела інформації про повсякденні події.
23. Теорії молоді: українські варіанти.
24. Розлучення як шлях розриву невдалого шлюбу молоді.
25. Сімейні труднощі курсантів і фактори, котрі на них впливають.
26. Молодь і інформаційне суспільство.
27. Здоровий спосіб життя курсантів.
28. Сучасні проблеми молоді сім'ї.
29. Молодь і секс.

30. Взаємозв'язок здоров'я і паління.
31. Взаємозв'язок здоров'я і алкоголю.
32. Взаємозв'язок здоров'я і вживання наркотиків.
33. Основні причини розлучення молодої сім'ї.
34. Молодіжна еміграція з України.
35. Відношення української молоді до політичних лідерів країни.
36. Політичний екстримізм у молодіжному середовищі.
37. Девіантна поведінка молоді: дані соціологічних досліджень злочинності.
38. Девіантна поведінка молоді: дані соціологічних досліджень алкоголізм.
39. Девіантна поведінка молоді: дані соціологічних досліджень жіноча та чоловіча проституція.
40. Девіантна поведінка молоді: дані соціологічних досліджень молодіжний суїцид
41. Девіантна поведінка молоді: дані соціологічних досліджень підростковий булінг.
42. Риси молодіжної субкультури.
43. Демографічні характеристики молоді в Україні.
44. Відношення до громадянського шлюбу в молодіжному середовищі.
45. Правосвідомість сучасної курсантської молоді.
46. Правова культура курсантської молоді: сутність, елементи, рівні.
47. Які життєві цінності мають для Вас найбільше значення.
48. Проблеми профілактики приступної поведінки в умовах сучасного суспільства.
49. Суспільна думка курсантів про криміногенну ситуацію в Україні.
50. Особистість молодого злочинця у ракурсі соціологічного аналізу.
51. Особливості сучасної злочинності серед молоді.
52. Соціальний портрет повії, бомжа в Україні.
53. Ставлення курсантської молоді до релігії Яка армія потрібна.
54. Особливості проституції в Україні серед молоді.
55. Жаргон і його роль у зберіганні і трансляції кримінальної субкультури.
56. Бачення майбутнього курсантської молоді.
57. Ставлення до укладання шлюбу і розлучення.
58. Проблема формування позитивного іміджу правоохоронних органів в Україні очима курсантів.
59. Ставлення до вищої освіти курсантами.
60. Соціологічні концепції молоді України.
61. Проблеми екстримізму у молодіжному середовищі.
62. Агресивна поведінка молоді у контексті соціальної ситуації.
63. Що цінує і вибирає моє покоління?
64. Про життєві плани української молоді: сьогоденне і майбутнє.
65. Сучасний соціальний портрет сучасного українського поліцейського.
66. Безробіття в Україні: соціальні наслідки молоді.
67. Принципи правової соціалізації та її особливості.
68. Сучасна молода сім'я в Україні: проблеми і стан.
69. Криза молодої сім'ї та пошуки її подолання.
70. Стабільність молодої сім'ї: соціологічний та демографічний аспекти.

71. Проблеми молодіжної політики України на сучасному етапі.
72. Характерні риси сучасної молоді (соціальний аспект).
73. Цінності сучасної молоді.
74. Як зараз робити кар'єру сучасному фахівцю.
75. Відношення курсантів до навчання.
76. Моє відношення до культурних цінностей (музеї, театри, концерти).
77. Якість підготовки сучасних фахівців, як соціальна проблема.
78. Особисте життя курсанта, як соціальна проблема..
79. Особливості соціального «ліфту» курсантів.

4.2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ, ТВОРЧИХ РОБІТ, ЕСЕЇВ

У науковій доповіді студент може розкрити одну із запропонованих викладачем проблем з прикладної соціології, тобто студент повинен зробити аналіз проблеми, використавши результати проведеного самостійного соціологічного дослідження; результати опублікованих у науковій літературі матеріалів соціологічних досліджень; результат розгляду соціалістичних теорій.

Наукова доповідь виконується на стандартних аркушах паперу формату А-4, обсягом 15-20 сторінок друкованого чи рукописного тексту. Науковий складається з титульного аркуша, плану (змісту), вступу, основної частини, висновків і переліку використаної літератури (в тому числі електронних джерел). Студент висловлює свою думку відносно розглянутої проблеми, акцентує увагу на самостійно проведеному дослідженні, самостійному пошуку наукових джерел тощо.

Студент має право виконати замість наукової доповіді творчу роботу, есей, тобто викласти власні міркування з будь-якої актуальної соціальної проблеми.

4.2. Теми для написання наукових доповідей, творчих робіт, есеїв

1. Вища освіта: студентський погляд.
2. Інноваційна поведінка студентів у сучасному суспільстві.
3. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття, морально-психологічний стан.
4. Студент у поза навчальний час.
5. Зайнятість молоді на ринку праці.
6. Викладачі вузу очима студентів.
7. Міжособистісні стосунки студентів.
8. Чи готові сьогодні студенти до підприємницького ризику?
9. Проблеми студентської сім'ї.
10. У чому полягає сенс життєвого успіху?
11. Чи складно сьогодні бути лідером?
12. Реклама в сучасному житті студента.
13. Молодь і релігія.

14. Соціальні конфлікти в Україні.
15. Міграційні настрої молоді.
16. Особливості національної культури.
17. Соціальний портрет сучасного студента.
18. Неформальні прояви молодіжної субкультури
19. Проблеми війни і миру в сучасному суспільстві.
20. Національні та мовні проблеми в Україні.
21. Наркоманія як проблема сучасної молоді.
22. Проблема самотності.
23. Чи можливо сьогодні зупинити тероризм?
24. Україна майбутнього (соціальний прогноз).
25. Ціннісні орієнтації студентів: тендерний аспект.
26. Якою має бути освіта в майбутньому ?
27. Батьки і діти. Чи потрібні приятельські стосунки між ними?
28. Що ми знаємо сьогодні про соціальні проблеми СНІДу?
29. Чому агресивні підлітки?
30. Жіноча злочинність та її наслідки.
31. Девіантна поведінка молоді.
32. Правова культура в молодіжному середовищі.
33. Право на освіту: український стандарт, європейський стандарт, американський стандарт.
34. Правопорушення у студентському середовищі.
35. Неформальна лексика як засіб спілкування.
36. Політичні настрої студентського електорату.
37. Життя як головна цінність.
38. Культура мовного спілкування в сучасній Україні.
39. Національна самосвідомість і шляхи її реформування.
40. Маргінальні прошарки населення України.
41. Фемінізм як соціальне явище.
42. Субкультура молодих злочинців.
43. Проблема сучасних війн очима студентів.
44. Підприємці як соціально-професійна група. Ставлення до підприємництва та підприємців у сучасному суспільстві.
45. Глобалізація та розвиток суспільства.

5. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Перелік питань до підсумкового контролю

1. Соціологія молоді, її об'єкт, предмет, завдання.
2. Характеристика сучасного стану соціології молоді: тенденції, перспективи.
3. Перша група теорій - молодь як носій психофізіологічних якостей.
4. Друга група теорій молоді - молодь як феномен культури.
5. Третя група теорій молоді - молодь як об'єкт та суб'єкт процесу спадкоємності й зміни поколінь.
6. Невирішені проблеми соціології молоді.
7. Шляхи подолання проблемних ситуацій в соціології молоді.
8. Розробка молодіжної проблематики у вітчизняній соціології молоді.
9. Соціологічні дослідження молоді у 60-80-ті роки ХХ ст.: характеристика основних наукових шкіл.
10. Предметне поле соціологічних досліджень української молоді у 90-ті роки ХХ ст.
11. Українські наукові школи у галузі дослідження молодіжних проблем: історія і сучасність.
12. Особливості соціалізації української молоді в нових політичних та соціально - економічних умовах.
13. Особливості соціалізації української молоді за радянських часів.
14. Соціальне становище молоді: поняття, сутність, чинники, що його обумовлюють.
15. Статус молоді: поняття, характеристика основних підходів.
16. Показники демографічного, освітнього, сімейного, етнічного, професійного, матеріального статусів.
17. Соціалізація молоді: поняття, сутність, стадії, етапи.
18. Загальна характеристика теорій соціалізації.
19. Інститути, агенти соціалізації молоді.
20. Механізми соціалізації в сучасному українському суспільстві.
21. Особливості соціалізації української молоді в нових політичних та соціально-економічних умовах.
22. Характеристика понять, що розкривають ставлення молоді до свого майбутнього.
23. Життєва стратегія молоді: поняття, структура, типи.
24. Вибір професії як соціальна проблема і соціологічна категорія.
25. Поняття категорії "професійне самовизначення" молоді, характеристика макро-, мезо- і мікрофакторів, що впливають на професійний вибір.
26. Економічна свідомість та стратегії економічної поведінки сучасної української молоді.
27. Молодіжне безробіття: поняття, форми, соціальні наслідки.

28. Вільний час: поняття, компоненти, функції в сучасному українському суспільстві.
29. Загальні та специфічні характеристики вільного часу молоді.
30. Типологія молоді за способом споживання вільного часу, за рівнем культури використання вільного часу.
31. Сучасні проблеми життєдіяльності української молоді та їх віддзеркалення у соціологічних дослідженнях.
32. Девіантна поведінка української молоді як соціальна проблема і соціологічна категорія.
33. Соціальні відхилення у молодіжному середовищі: поняття, сутність, види.
34. Соціологічні дослідження проблем пияцтва, алкоголізму, наркоманії, проституції у молодіжному середовищі.
35. Загальна характеристика теорій девіантної поведінки.

36. Фактори, що впливають на виникнення соціальних відхилень молоді.
37. Поняття «культура», «субкультура», «контркультура»: теоретичний зміст та використання у дослідженнях молодіжних проблем.
38. Теоретичні засади дослідження молодіжної культури.
39. Види молодіжних субкультур.
40. Фактори, що впливають на змістовні характеристики культури молоді.
41. Молодіжні субкультури: поняття, сутність, методологічні аспекти дослідження.
42. Мета, завдання, принципи розробки державної молодіжної політики.
43. Головні напрями реалізації молодіжної політики.
44. Мета, завдання, принципи соціальної роботи з молоддю. Головні напрями соціальної роботи з молоддю.
45. Наукове забезпечення державної молодіжної політики.
46. Особливості організації, напрями роботи та права регіональних соціальних служб для молоді.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Зубок Ю.А., Чупров В.И. Социология молодежи учебник под. редакцией В.Т. Лисовского – СПб., издательства университета, 1996 – М.: ,2011.
2. Підлісний М.М., Шубін В.І. Молодь як об'єкт соціологічного аналізу: монографія. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2011, - 270 с.
3. Підлісний М.М., Шубін В.І. Цінності та буття особистості. Монографія. Дніпропетровськ, ДДФА, 2005. – 128 с.
4. Підлісний М.М., Шубін В.І. Філософія цінностей: історія і сучасність. – Дніпро : Ліра ЛТД, 2017, - 200 с.
5. Подлесный М.Н., Шубин В.И. Аксиология. Избранные этюды. – Дніпро : Ліра ЛТД, 2019, - 221 с.
6. Сокурская Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. – Харьков: Харьковский национальный университет имени В.А. Каразина, 2006. – 576 с.
7. Социология молодежи. Учебник под. редакцией В.Т. Литовского – СПб., издательства университета, 1996
8. Социология молодежи. Энциклопедический словарь. Авторы-составители Ю.А. Зубок, В.И. Чупров. – Москва, Academia, 2008.- 606 с.
9. Соціологічна енциклопедія // укладач В.Г. Городяненко. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.
10. Соціологія молоді. Навчальний посібник. К. Ю. Богомаз, І.І. Мачуліна, Л.М. Сорокіна – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011 – 355 с.
11. Студент XXI века: социальный портрет на фоне общественных трансформаций. Монография под общ. Редакцией д.ист.н. В.И. Астаховой. – Харьков, Издательство. НУА, 2010. – 401 с.

Додаткова література

1. Айхан, Фатіх Безробіття серед молоді як зростаюча глобальна загроза [Електронний ресурс] : рецензія / Ф. Айхан. - Електрон. текстові дан. // Актуальні проблеми економіки : Науковий економічний журнал. - 2016/2. - № 7. - С. 262-269 : граф. - Бібліогр. в кінці ст. - Стаття англійською мовою.
2. Акімова Л.А. Социология досуга. – М.: МГУКИ, 2003.
3. Іванюта, Наталя Валеріївна Правове виховання як інструментарій трансформації судової системи / Н. В. Іванюта // Правовий часопис Донбасу. - Кривий Ріг ; Маріуполь, 2018. - Вип. 1. - С. 120-125 Балакірева М., Бондар Т.В. Молодь України: спосіб життя та ціннісні орієнтації.- // Український соціум. – 2011. - №2. – с. 201-230.
4. Шиделко А.В. Духовні цінності у становленні особистості професіонала / А. В. Шиделко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. - Львів, 2017. - Вип. 1. - С. 125-133
5. Бауман З. Мыслить социологически.- Аспект Пресс 1996.

6. Баснин Л.С. Государственная молодежная политика в Украине : источники и реализация. // Політичні науки. Випуск № 41 . - с.169-172
7. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию. – М., 2001.
8. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального производства. – М.: Академия, 1999.
- Бенгина Е.А. КИБЕРБУЛЛИНГ КАК НОВАЯ ФОРМА УГРОЗЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОМУ ЗДОРОВЬЮ ЛИЧНОСТИ ПОДРОСТКА. - Вестник ГУУ. – 2018. - №2. – с. 153-157.
9. Бертенцова Т.О. Проблема молодежи в эпоху мобилизации. // Вестник Санкт – Петербургского университета. Сер.6. – 2005. Випуск 1. – с.46-52.
10. Богуславская В.Г., Свиренко Ж.С. Социальные проблемы трудоустройства молодежи. - // Проблемы соціо-гуманітарних наук. Випуск 2011- 2(88). – с. 13.16.
11. Бойко, Анастасія Поняття та правова природа молодіжного безробіття [Електронний ресурс] / А. Бойко. - Електрон. текстові дан. // Підприємництво, господарство і право : науково-практичний господарсько-правовий журнал. До 2001 г. виходив російською мовою. - 2018/1. - № 2. - С. 69-73. - Бібліогр. в кінці ст.
12. Болтівець С. Молодь як об'єкт ювенологічних досліджень. - // Психологія і суспільство. – 2015. - №4. – с. 94-106.
13. Бондаренко О.Ф. Психологічні особливості сучасної студентської молоді. // Практична психологія та соціальна робота. – 2003 - №4. – с. 8-12.
14. Бородін Е.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні. (1991-2004рр.): Монографія. – Д.: Герда, 2006.
15. Гладкова Є.О.
Соціальна обумовленість протидії наркозлочинності / Є. О. Гладкова // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 квітня 2018 р.). - Харків, 2018. - С. 30-31
Брила, Марцін Наркотична залежність у молодіжному середовищі [Електронний ресурс] / М. Брила. - Електрон. текстові дан. // Часопис Київського університету права. - 2016/1. - № 1. - С. 269-273. - Бібліогр. в кінці ст. - Стаття польською мовою.
16. Бутенко И.А. Качество свободного времени у богатых и бедных.- // социс. – 1998. - №7.
17. Виноградова В. Проблеми соціалізації студентської молоді. – Соціальна психологія. – 2007. – с.150-154.
18. Волобуева Л.Н. Досуг в структуре образа жизни: Философско-культурологические аспекты. – М., 2004.
19. Тогочинський О.М. Соціалізація і розвиток особистості як частина заходів щодо запобігання злочинам серед молоді / О. М. Тогочинський // Юридична наука. - 2017. - № 4. - С. 77-82
20. Гетьменко Ю.О., Тахтарова К.А. Зарубіжний досвід регулювання зайнятості молоді. Донецьк.: Альфа. 2011.
21. Гишинский Я.И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и др. отклонений. – СПб.: изд. «Юридический центр Пресс». – 2004. – с. 520.

22. Гридчин М. Проблемы влияния информационных технологий на молодежь. // Власть. – 2007. - №9. – с. 37-40.
23. Грабовська І.М. Громадянське суспільство, як один із вирішальних факторів консолідації українства постколоніального періоду. // Грані, 2017. №2. – с. 87 – 91.
24. Головаха Є.І. Публічна соціологія як чинник розвитку громадянського суспільства. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017, №1. – с.22 – 24.
25. Грушин Б.А. Творческий потенциал свободного времени. – М.: Проф. издат, 1980.
26. Гузенко І.М. Становлення і розвиток Державної молодіжної політики в Україні. - // Політологія . – 2009. – Наукові праці. Том 110. Випуск 97. – с.50 – 62.
27. Гуцалова М.В Державна молодіжна політика як фактор залучення молоді до участі у державотворчих процесах. // Політологія. -2009. – Наукові праці. Том 110. Випуск 97. – с. 85-88.
28. Давыдов Ю.Н. Роднянская И.Б. Социология контркультуры. М.: Наука, 1980.
29. Діденко, Н. В. Проблема та шляхи вирішення молодіжного безробіття в сучасному суспільстві [Текст] / Н. В. Діденко, О. Ф. Родак // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. - 2016. - № 4. - С. 81-84. - Библиогр. в конце ст.
30. Макаренко Л. Методологічні засади пізнання сутності правової культури / Л. Макаренко // Підприємництво, господарство і право. - 2018. - № 9. - С. 181-185
31. ДИНАМИКА ПАТРИОТИЧЕСКИХ НАСТРОЕНИЙ УКРАИНЦЕВ: АВГУСТ 2018. – сайт <http://ratinggroup.ua>
32. Донченко Т.О. Концептуалізація поняття зайнятості молоді в Україні. - // Наукові праці. Державне управління. Політологія.Т. 130. Випуск 117. – с. 51-56.
33. Дяченко В. Почему украинцы едут чистить унитазы в Прагу, а не плавят сталь в Запорожье?. – сайт <https://from-ua.com>. – 2018.
34. Федорова Н.Є. Шляхи подолання кіберзлочинності як форми прояву інформатизації суспільства / Н. Є. Федорова // Економічна та інформаційна безпека: проблеми та перспективи : ма-теріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 квітня 2018 р.). - Дніпро, 2018. - С. 231-233
35. Денисова Т.А. Соціальні девіації та їх вплив на формування злочинної поведінки / Т. А. Денисова, В. І. Халавка // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 квітня 2018 р.). - Харків, 2018. - С. 39-41
36. Запесоцкий А.С. Метаморфозы СМИ: новое качество или новые болезни// Социс. – 2012. - №7. – с.7-17.
37. Злобіна О.Г. Молодь України та Росії: спроба порівняльного аналізу. // Український соціум. – 2009. - №1. – с.37-43 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
38. Знаковська, Н. М. Проблеми девіантної поведінки в сучасному українському молодіжному середовищі[Текст] / Н. М. Знаковська // Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. - Днепропетровск, 2014/1. - № 6. - С. 90-95. - Література : С.94-95 : 18 назв

- 39.Зубок Ю.Л., Чупров В.И. Молодежный экстремизм. Сущности, особенности проявления. - //Социс. – 2008. - №4.- с. 31-41.
- 40.Ісаєнко О. Роль медіаосвіти в формуванні медіакультури сучасної молоді. // Вісник книжкової палати. – 2018. - №1. – с. 21-25
- 41.Ильин Л.Н. Массовая культура и субкультура: общее и особенное. // Социс. – 2010. - №3. – с.69-75.
- 42.Ильинский И.М. Проблема воспитания в условиях глобальных угроз и рисков. // Знания. Понимания. Умения. – 2018. - №3. – с. 5-11.
- 43.Касьянова И. "Синего кита" сменила "красная сова". В Украине дети увлеклись новой смертельной игрой. – Vesti. – 2017
44. Черкас М.Є. Правовий менталітет як складова правосвідомості: особливості становлення та ро-звитку в Україні / М. Є. Черкас // Право та інновації. - 2018. - N 3. - С. 92-97.
45. Шинкаренко І.О. Психосоціальні проблеми девіантної поведінки молоді / І. О. Шинкаренко // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2018 р.). - Дніпро, 2018. - С. 365-367
- 46.Кльоц Л.А., Носок Н.О. Профілактика агресивної та коректної поведінки серед неповнолітніх та молоді. - // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. - №6. – с. 19-25.
47. Минькович-Слободяник О.В. Співвідношення функцій правової та політичної культур / О. В. Минько-вич-Слободяник // Часопис Київського університету права. - 2017. - № 3. - С. 32-36
- 48.Ведернікова Г.О. Кримінальна субкультура молоді: філософсько-правовий вимір / Г. О. Ведернікова // Право і безпека: Юриспруденція. Економіка. Техніка. Психологія. Соціологія . - Харків, 2014. - № 2. - С. 86-91
49. Кон И.С. Психология ранней юности, - М.: Просвещение, 1989.
- 50.Коповая О.В. НОВЫЕ ФОРМЫ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ В СОВРЕМЕННОМ ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ. - // Пензенский психологический вестник. – 2016. - №1. – с. 161-169.
- 51.Корецький С.М. Аномія як теоретична база пояснення причин злочинності. – Науковий вісник Херсонського державного університету. – вип.4, т. 2. – 2017. – с.71-74.
- 52.Корнієнко І., Пачковський Ю. Насильство в молодіжному середовищі та його основні причини, що його породжують. - // Практична психологія та соціальна робота.- 2002. - №7.
- 53.Корпач Н.І. Молодіжна культура в сучасності України. // Загальна педагогіка та історія психології. – 2009. - № 21. – с. 93-97.
- 54.Костельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура. // Пер. с англ., М., 2000.
- 55.Кошман Наталья Владимировна. Профилактика девиантного поведения подростков и молодежи в процессе организации социального воспитания в учреждении дополнительного образования / Кошман Наталья Владимировна // Вестник педагогических инноваций. - 2017. - № 3.- С.32-39
- 56.Кузьменков В. А. Кримінальна аномія як соціальна проблема. - // Социс. – 2019. - №1. – с. 96-105

57. Культура досуга (В.М. Пича., И.В. Бесстужев-Лада И.В. , К., 1990)
58. Левикова С.И. Молодежная культура. М.: Вузовская книга., 2007.
59. Лисовский В.Т. «Отцы» и дети: за диалог в отношениях. // Социс. – 2002. – №7. – с. 33-48.
- 60.. Фіалка М.І. Фонові явища та детермінанти злочинності: співвідношення та взаємозалежність термінів / М. І. Фіалка // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 квітня 2018 р.). - Харків, 2018. - С. 103-104 Лисовский В.Т. Социология молодежи. Учебное пособие. – Спб., 1996.
61. Литвак Н.В. К вопросу о классификации концепций информационного общества. // Социс. – 2010. - №8. – с. 3-12.
62. Локшина, О. І. Тенденції і явища у молодіжному середовищі [Електронний ресурс] : європейський вимір / О. І. Локшина. - Електрон. текстові дан. // Педагогіка і психологія : Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук України. - Київ : Педагогічна преса, 2017/2. - №4. - С. 63-69. - Література : 12 назв
63. Луков В.А. Концептуализация молодежи в XXI веке: новые идеи и подходы. // социс. – 2012 - №2. – с.21-31; 2012. - №1. – с. 5-17.
64. Луков В.А. БИОСОЦИОЛОГИЯ МОЛОДЕЖИ И БУДУЩЕЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА. // Знание. Понимание. Умение. – 2012 №1, с. 13-19.
65. Матюхін Д.А. Ціннісний вимір стилю життя сучасної молоді в контексті релігійної приналежності: соціологічний аналіз // Грані. – 2018. - №2. – с. 45-51.
66. Мищенко И.Е. ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ СРЕДСТВ КУЛЬТУРНО-ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ КУРСАНТОВ. - Вестник Кемеровского государственного университета культуры и искусств. – 2016. - №37. – 137-143.
67. Денисенко, Євгенія Миколаївна. Що цінує та обирає моє покоління / Є. М. Денисенко // Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених у світлі євроінтеграційних процесів : ма-теріали Всеукр. наук.-практ. конф. курсантів, студентів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів) та докторантів (м. Дніпро, 18 травня 2017 р.). - Дніпро, 2017. - С. 37-38
68. Мостовая Ю.; Рахманин С. Кровотечение. Почему украинцы покидают свою страну. - // Зеркало недели. – 2018. - №3.
69. Мурзин Л.А. Актуально ли изучать свободное время. – // Социс. 1993. - №11. – с. 47-49.
70. Некрасова Е.В. Безработная молодежь как объект социально-правовой защиты. - // Вестник Санкт – Петербургского университета. Сер. 6. 2005. Вып.1. – с. 58-68.
71. Омельченко Е. Молодежные культуры и субкультуры. – М.: ИСИ РАН, 2000. Павловский В.В. Социология молодежи и ювенологии. - // Социс. 1999 - №3-с. 46-51.
72. Панасюк В. Понятие и сущность государственной молодежной политики: конституционно-правовой анализ. - // LeGEA si VIATA, September 2014,с. 122-125.

73. . Кайтанський О.С. Правові аспекти визначення державної молодіжної політики / О. С. Кайтанський // Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення : тези доповідей та наук. повідомлень II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21-22 квітня 2016 р.). - Київ, 2016. - С. 87-91
- 74.
75. Підлісний М.М, Проблема формування ціннісних орієнтації студентської молоді. // - Вісник Дніпропетр. Ін-ту. Філософія. Соціологія. Політологія. Вип 15. – Дніпр., ДНУ, 2007. – ст.. 373-378.
76. Підлісний М.М. Молодіжна субкультура як об'єкт соціально-філософського аналізу. //ФКЖ, вип.. 35. Дніпропетр. ДДФА. -2012. – с. 116-128.
77. Підлісний М.М. Феномен масової культури. // ФКЖ. 2012. - №34. – с. 70-79.
78. Подлесный М.Н. Ценности переходных периодов истории. // ФКЖ. – 2007. - №29. – с. 77-85.
79. Почепцов Г. Человек за информационной решеткой. // Зеркало недели. – 10.11.2017.
80. Прилепина О. А. Профилактика девиантного поведения подростков в социально-педагогической работе / О. А. Прилепина // Профессиональное образование. Столица. - 2016. - № 7.- С.33-35
81. Пузанова К.В., Борисенкова Н.А., Студенты в начале и в конце 20 века. Опыт сравнительных характеристик. // Социс, 2001. - №7
82. Радзієвський В. Релігійний екстремізм у культурологічно-педагогічному вимірі / В. Радзієвський // Історія в школі : науково-методичний журнал для вчителів. - 2017. - № 1-2. - С. 43-48
83. Радзієвський, Віталій Олександрович Молодіжні субкультури України [Електронний ресурс] : невідкладні проблеми розвитку / В. Радзієвський. - Електрон. текстові дан. // Історія в школі : науково-методичний журнал для вчителів. - 2016/1. - № 4. - С. 27-32.
84. Реалізація соціальних потреб освіти в Україні // Грані. – 2018. - №7. – с. 38-43.
85. Результаты общенационального опроса «Украинское поколение Z: ценности и ориентиры». - Фонд им. Фридриха Эберта. – 2017. – с. 135.
86. Тимчук О.Л. Деякі кримінологічні аспекти концепції аномії / О. Л. Тимчук // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 квітня 2018 р.). - Харків, 2018. - С. 101-103
87. Розказова О. Особливості соціалізації студентської молоді на сучасному етапі розвитку суспільства. - // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. - №2. – с. 23-26.
88. Саух, П. Ю. Соціокультурні тенденції в сучасному молодіжному середовищі [Електронний ресурс] : цивілізаційний вимір / П. Ю. Саух. - Електрон. текстові дан. // Педагогіка і психологія : Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук України. - Київ : Педагогічна преса, 2017/2. - №4. - С. 30-36. - Література : 4 назви
89. Свечникова Ю.А. Свободное время в жизни студента. - // Молодой ученый. – 2012. - №2. – с. 227-231.
90. Семенов В.Е. СМИ и молодежь: социально-психологический анализ. // Вестник политической психологии. – 2004. - №1. – с. 32-51.

91. Семенов В.Е. Ценностные ориентации современной молодежи. // Социс. – 2007. - №4. – с. 37-43.
92. Сергеев В.К. Молодежная субкультура в условиях мегаполиса. – М.: ИНФРА, 2003
93. Силаева В.Л. Интернет как социальное явление. - // Социс. – 2010. - № 8. – с. 19-25.
94. Підлісний М.М. Патріотичне виховання студентської молоді засобами соціології / М. М. Підлісний // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - Дніпропетровськ, 2015. - № 4. - С. 125-130
95. Ситаров В.А. Ценностные ориентиры в воспитании современной молодежи. // Знание. Понимания. Умение. – 2018. - №1. – с. 47-57.
96. Скутнева С.В. Стратегии жезненного самоопределения молодежи в трудовой сфере. - // социс. – 2006. -№4. – с. 33-41.
97. Смирнов А.М. Распространение мужской проституции в России как социальная проблема. // Социс. – 2018. - № 8. – с. 128-132.
98. Сокурянська Л.Г. Студентство на епоху до іншого суспільства: ціннісний дискурс переходу. // Соціологія. – 2004. - №2. – с. 48-54.
99. Сокурянська Л. Підлітки в пограничному просторі: ціннісні орієнтації та життєві плани. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2017. - №4. – с. 53-67.
100. Соціологічна енциклопедія / Укладач В.Г. Городяненко. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с.
101. Социология молодежи: энциклопедический словарь. – Москва: Академия, 2008. – 606 с.
102. Субкультурна варіативність українського соціуму (за ред. Н.Костенко, А. - Ручки.) – К.: Ін-т соціології НАН України, 2010.
103. Тарасова Д. Хипстеры с Совком в голове. 8 интересных фактов об украинских миллениалах. – Фокус Украина. – 2018.
104. Ташкінова О.А. Організація дозвіллевих практик студентської молоді в умовах закладів вищої освіти. // Грані. – 2018. - №11. – с. 47-53.
105. Тощенко Ж.Т. Прекариат – новый социальный класс // Социс.- 2015. – № 6. – с. 3 – 13.
106. Узбстер Ф. Теории информационного общества. – М.: Аспект – Пресс, 2004.
107. Цой Н.А. Феномен интернет-зависимости и одиночество. // Социс.- 2011. – «12. – с. 98 – 108.
108. Чупров В.И. Молодежный экстремизм: сущность, формы проявления, тенденции. – М.: Academia, 2009.
109. Черниш Н. Влияние доверия и доверительных отношений на востановление нового социального института волонтерства в современной Украине. // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2016. №2. – с.26-38...
110. Шаламова Л.Ф., Ховрин Л.Ю. Студенческая молодежь и государственная молодежная політика. // Социально-гуманитарні знання. – 2007. - №4.- с. 112-129.
111. Шапошникова, І. В. Зміни цінностей студентської молоді в умовах українських реалій [Електронний ресурс] / І. В. Шапошникова. - Електрон.

- текстові дан. // Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. - Днепропетровск, 2015/1. - № 5. - С. 53-57. - Бібліографія : 9 назв
112. Шманько О.В. Трансформация ценностных ориентаций украинской молодежи. // *Studia Humanitatis*. – 2016. - №4.
113. Щербакова, Н. В. Оптимизация роли государства в процессах функционирования института семьи как инструмента трансформирования ценностных ориентаций молодежи [Электронный ресурс] / Н. В. Щербакова. - Электрон. текстові дан. // Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. - Днепропетровск, 2015/1. - № 6. - С. 47-50. - Литература : С.50 : 7 назв.
114. Щотова Ю. М. Соціальний та правовий аспекти змісту поняття «молодь». – Бюлетень Міністерства юстиції України. - №4(42). – 2005. – с. 96-100.
115. Кирнос А.В. Меры по профилактике преступности молодежи как компонент государственной молодежной политики: некоторые аспекты опыта Франции рубежа XX - XXI вв. / А. В. Кирнос // Борьба с преступностью: теория и практика : материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Могилев, 4-5 апреля 2013 г.). - Могилев, 2013. - С. 36-37

I. ВИСЛОВЛЕННЯ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ ПРО МОЛОДЬ

Молодість щаслива тим, що в неї є майбутнє.

Микола Гоголь

Істинна дружба, правдиве щастя і пряма юність ніколи не зістаряться.

Григорій Сковорода

Пульсом молодих хай буде добро для суспільства: полегшення долі бідніших дітей цієї землі й визволення пригнічених з ярма неволі... Натхненна ідеями молодість стане шляхетнішою, і свої труднощі стане зносити з гідністю й терпляче, адже що ж вони, ці труднощі молодії, здорової одиниці, у порівнянні з долею суспільства.

Уляна Кравченко

У кожної людини буває **три молодості**: молодість тіла, молодість серця і молодість розуму. На жаль, вони ніколи не збігаються.

Франсуа Фенелон

У всякій країні молоде покоління – завжди іноземці

Анна Сталь

У молодості навчаються, а в старості розуміють.

Марія фон Ебнер-Ешенбах

Людина молода, доки вона не боїться робити дурниці.

П. Капіца

Юність мріє про славу.

Байрон

Молодість – найбільш горючий і легко займистий матеріал.

Ірина В'язовцева

Хто в юності буде обережно входити в море, коли є можливість пірнути?

Айріс Мердок

Хто дійсно молодий, той буде молодим завжди.

Клемансо

Для молоді спокій – це завжди суцільне занепокоєння.

С. Цвейг

Підприємливість молоді варта досвіду старих.

Корр

Якби ж молодість знала, а старість могла.

Етьєн

Старі всьому вірять, дорослі у всьому сумніваються, молоді все знають.

Оскар Уальд

Волосся, зуби і ілюзії – атрибути молодості.

Анна Сталь

У молоді роки ми живемо, щоб любити, у зрілому віці ми любимо, щоб жити.

Жан-Жак Руссо

Тільки в молодості можна читати сумні, важкі романи.

Марія Складовська-Кюрі

Відчуття віку людини пов'язане з її поглядами на світ: молодість дивиться у майбутнє, зрілий вік – у теперішнє, старість – у минуле.

Є.В.Михальцев

Осуджувати молоду людину за те, що вона закохана, все рівно, що докоряти комусь, що він хворий.

Дюкло

Молодості, яка нічого собі не прощає, прощається усе; а старості, яка все собі прощає, нічого не прощається.

Демокрит

Ніщо так не наближує старість, як молодість.

Олександр Перлюк

Наша молодь любить розкіш, вона погано вихована, вона глузує з начальства і анітрохи не поважає старших. Наші сучасні діти перетворилися на тиранів; вони не підводяться, коли до кімнати заходить літня людина, сперечаються зі своїми батьками. Одним словом, вони дуже погані.

Доктор Рональд Гібсон

Наша молодь в основній масі не знає історії, культури, навіть мови свого народу...

Євген Сверстюк

Ви, молоді, вважаєте, що ми, старі люди, дурні; а ми, старі люди, знаємо, що молоді дурні.

Джонатан Свіфт

Он совсем не легкий, не простой
Юношеский путь труда и мира.
Не на все ответил им Толстой,
Не про все писалось у Шекспира
Л. Ошанин

Как несерьезно устроен мир –
жизнь не ценя ни в грош,
весь свет превращает в кровавый тир
жестокая молодежь.
Все устарело – и честь, и стыд,
в моде платеж и нож.
Сердца пусты и мозги пусты...
Жестокая молодежь.

А. Дольский

Не дивує безсердечність молоді, якщо сила звуку на дискотеках така, що серце вистрибує.

Олена Єрмолова

В юності в людини зароджуються високі думки, які повинні згодом зробити її знаменитою.

К. Гельвецій

Придбай в юності те, що з роками компенсує тобі шкоду, заподіяну старістю. І, зрозумівши, що «хлібом» старості є мудрість, дій в юності так, щоб старість не залишилася без «хліба».

Леонардо да Вінчі

Життя дає кожній людині величезний неоціненний дар - молодість, сповнену сил, юність, сповнену сподівань, бажань і прагнень до знань, до боротьби, сповнену покладанням надій.

М.О. Островський

Молодість з її ентузіазмом, з її неясними прагненнями до чесного, справедливого, до громадської правди - є однією з найбільших сил прогресу.

М.В. Шелгунов

Життя людське завмерло б в одній точці, якби юність не мріяла, і зерна багатьох великих ідей невидимо дозріли у райдужній оболонці юнацьких утопій.

К.Д. Ушинський

О, молодість! Молодість! Може, вся таємниця твоєї привабливості не в можливості все зробити, а в можливості думати, що ти зробиш усе.

І. С. Тургенєв

Юність – весняна пора людини, в яку сіються зерна на майбутні роки.

Я.Б. Княжнін

Юність сама по собі вже є поезією життя, і в юності кожен буває кращим, аніж в інший час свого життя.

В.Г. Белінський

Юність завжди самовіддана.

А.І. Герцен

Скажи мені, які настрої переважають у свідомостях молодих людей, і я скажу тобі про характер наступного покоління.

Е. Борк

Юність – це час відваги.

Стендаль

Юність людини - прекрасна, розкішна весна, час діяльності і кипіння сил; вона буває один раз у житті і ніколи більше не повертається.

В.Г. Белінський

Забирайте ж із собою в дорогу, виходячи з м'яких юнацьких років у сувору, запеклу мужність, - забирайте з собою всі людські порухи, не залишайте їх на дорозі: не піднімете потім!

М.М. Гоголь

Молодь – це чудовий, найрухливіший загін людства.

М.І. Калінін

Юнацький песимізм – справжня хвороба молодості.

І.І. Мечников

Юність дається людині тільки раз у житті, і в юності кожен доступніший, ніж в іншому віці, для всього піднесеного і прекрасного. Добре, коли людина збереже юність до старості і не дасть душі своїй охолонути, розлютитись, закам'яніти.

В.Г. Белінський

Певна мета, самовладання, чесність із самим собою, праця невтомна і знаюча, що час дорогий, - ось що ви повинні прийняти до уваги, юнаки.

М.П. Огарьов

Ніщо в світі не очищує, не облагороджує так підлітковий вік, не зберігає його, як сильно збуджений громадський інтерес.

О.І. Герцен

Немає більш сумного видовища, ніж вигляд молодого песиміста.

Марк Твен

Намагайся не бути нижче від своєї епохи.

Г. Ліхтенберг

Молодість – недолік, що швидко минає.

Йоган Вольфганг Гете

Молодість – великий недолік того, хто вже не молодий.

О. Дюма-батько

У кожному віці свої принади, але в молодості ще й чужі.

Г. Малкін

Перші двадцять років – найдовша частина життя.

Р. Сауті

У навчанні, в праці, в науці, в самовідданому служінні народові ти знайдеш своє щастя.

М.Д. Зелінський

Хто у 16 років не революціонер, тому в 30 років не вистачить відваги, щоб бути начальником пожежної команди.

А. Моруа

Хто в молодості не пов'язував себе міцними зв'язками з великою і прекрасною справою або, принаймні, з простою, але чесною і корисною працею, той може вважати свою молодість безслідно втраченою, як би весело вона не пройшла і скільки б приємних спогадів вона не залишила.

Д.І. Писарев

Насправді молодий тільки той, хто мріє бути старішим.

В. Гжещик

У молодості ми звертаємо гори, а потім намагаємося вибратися з-під них.

К. Хила

Молодість була б ідеальним станом, якби приходила трохи пізніше.

Г. Асквіт

Молодість – найстаріша традиція Америки, їй вже триста років.

О. Уайльд

Тільки молодість отримує більше ніж витрачає.

В. Гжегорчик

Людина молода, коли вона ще не боїться робити дурниці.

П. Кавіца

Якщо можеш, йди попереду століття, якщо не можеш, пліч-о-пліч зі століттям, але ніколи не будь позаду століття.

В.Я Брюсов

Пасивність – найбільш ненависний з усіх пороків.

Р. Ролан

У життя треба входити не веселим гулякою, як у приємний гай, а з побожним трепетом, як у священний ліс, сповнений життя і таємниць.

В.В. Вересаєв

У старості немає нічого кращого, ніж усвідомлення того, що всі сили в молодості були віддані справі, яка не старіє.

А. Шопенгауер

Старість не висміюй, адже ти наближаєшся до неї.

Менандр

Що посієш в юності, те й пожнеш у зрілості.

Г. Ібсен

Молодість – ось час для засвоєння мудрості, старість – час для її застосування.

Ж.-Ж. Руссо

Людина зберігає за собою молодість, доки вона здатна чому-небудь вчитися, отримувати нові навички і терпляче вислуховувати заперечення.

Марія фон Ебнер-Ешенбах

Найгірше чому може навчитися молодь, - легковажності. Бо остання породжує ті задоволення, з яких розвивається вада.

Демокрит

Те, чим ми грішимо в молодості, доводиться спокутувати у старості.

Еразм Роттердамський

Поки ти молодий, шануй того, хто немічний та сивий, щоб тебе самого поважали на схилі літ.

Атар

Умійте бути поблажливими до слабкостей людей похилого віку. Вмійте не помічати їх окремих слабкостей.

В.О. Сухомлинський

Ми занадто мало використовуємо мудрість людей похилого віку.

Л. Вовенарг

Дерзання юності та мудрість зрілих років – такий результат світових перемог.

Г.М. Кржижановський

Сила і краса суть блага юності, перевага ж старості - розквіт розсудливості.

Демокрит

Заняття наукою живлять юність і приносять насолоду старості, прикрашають у щасті, служать притулком і розрадою в нещасті.

Цицерон

Мені подобаються у молодій людині будь-які гарні риси старості, а в старій – будь-які хороші якості молодості.

Цицерон

Молодість швидко плине: лови час, що йде. День минулий завжди кращий, ніж сьогоднішній.

Овідій

Користуйся юністю; життя швидко минає: наступні радощі не будуть настільки ж прекрасними, як перші.

Овідій

Найгірше те, що хто замолоду погано навчений, той до старості у цьому не зізнається.

Петроній

Молодість і середній вік ми маємо присвятити Батьківщині, старість – собі.

Пліній-молодший

Юність – це немов сп'яніння, щось подібне до гарячкового розуму.

Ларошфуко

Від хлопців і від дівчат ми очікуємо зовсім різної поведінки. Ця різниця може бути виражена двома словами. Хлопцям ми говоримо: «Зроби це!», дівчатам: «Не роби цього!»

Шарлотта Теркінс Гілман

II. СЛОВНИК МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Повний словник молодіжного сленгу займає близько 350 сторінок стислого тексту; він доступний будь-кому, хто може користуватися Інтернетом. Тут пропонується в порядку попереднього ознайомлення мінімальний набір лексики.

А

Абзац. 1. схвальн. Про щось гарне, високої якості, те, що викликає схвалення. 2. Щось незвичайне, екстраординарне. 3. У знач. вигуку; Вираження досади, роздратування. 4. Безос.-пред., кому, чому. Крах, кінець, дуже невдале завершення справи для когось, чогось.

◆ Повний абзац! - вираження захвату від когось, чогось або розчарування від невдачі, краху.

Абітура. Абітурієнти.

Автограф. Синяк, забите місце.

Автомат. Залік, що виставляється автоматично за результатами поточної успішності.

Автопілот. Здатність контролювати себе у стані сильного алкогольного сп'яніння. ◆ Іти / прийти, їхати / приїхати і т. ін. на автопілоті куди; - рухатися інтуїтивно, добираючись у стані сильного алкогольного сп'яніння до потрібного місця. ◆ Увімкнути автопілот; - удати із себе тверезого, рухатись автоматично, намагаючись дотримуватись потрібного напрямку.

Авторитет. Великий живіт.

Адідас. Курсант III курсу військового училища (через три стрічки на рукаві, що схожі на товарний знак фірми «Адідас»).

Адмін. Системний адміністратор.

Азер; айзер. Азербайджанець; кавказець.

Айболит. Лікар.

Алкалоїд. Те саме, що *алкаш, алканавт; алконавт, алкашист, алкашистюга,*

Алкоголік. комп. Програміст на мові Алгол.

Алкоголічка. Будь-яка цивільна сумка, яку курсанти використовують замість польової сумки.

Анестезія. Спиртний напій.

Арбайт. Робота (від нім. Arbeit).

Аржан. Гроші (від франц. Argent).

Аск. Жебракування, збір милостині.

Аскати. Випрошувати щось у сторонніх (гроші, цигарки і т. ін.) (від англ. to ask — просити).

Аскет. Людина, яка постійно працює і не розважається.

Атас. Хтось або щось, що вражає своєю неординарністю.

Б

Бабло. Гроші.

Базар. Бесіда, розмова. ♦ Базару немає; ♦ Відповідати за базар; - говорити серйозно, з усвідомленням стану справ. ♦ Гнилий базар; -порожні балачки. ♦ З'їхати з базару; - сказати щось недоречно. ♦ Фільтрувати базар; бути обережним у виборі висловів (у розмові, під час суперечки) // Галас, безлад.

Базлати. Розмовляти; невимушено бесідувати.

Байда. Голова. Будь-яка річ.

Байк. Мотоцикл (від англ. розм. bike — мотоцикл).

Бакс. Долар США.

Барабан. ♦ По барабану; - про відсутність інтересу, байдужість до чого-небудь.

Батник. Файл комп'ютерних команд (bat-файл).

Батрачити. Тяжко працювати.

Бачик. Відеомагнітофон.

Башлі. Гроші.

Башляти. Платити комусь за щось гроші (звичайно великі); розплачуватися з кимось.

Бєбєхи. Ребра.

Бєємвєшкє, Бєємвєхє, Бєємкє, Бєхє. Автомобіль БМВ (BMW).

Бєзпонтєвий. Поганий, невдалий.

«Бєзпєдєл». Відсутність будь-яких норм, правил, законів у суспільному, політичному, економічному і т. ін. житті, у стосунках між людьми.

Бєрцї. Військові чоботи з високими халявами.

Бєтєнємїшєлкє. Вертоліт.

Бєчєрє. Хлопець із села.

Бї-Бї-Сї. Баба бабі сказала (ненадійне джерело інформації).

Бїзнєсїєк. Бізнесмен.

Блєнж. Синяк; забите місце.

Блїн. Слово, яке замінює непристойну лайку при вираженні досади, роздратування, здивування та ін.

Бєдєн. Погане самопочуття після п'ятики. ♦ День святого бєдєнє; - день, коли нічого не робиш через похмілля.

Бєйфрєнд. Коханець, приятель жінки. Від англ. розм. boy-friend — коханий; парубок; юнак.

Бєтєнїк. Відмінник, старанний учень.

Брєтєн. Дружнє звертання до чоловіка.

Брєдвєй. Центральна вулиця міста.

Бємєрєнєгї. Дуже брудні шкарпетки.

Бєрєтїнє. Людина із загальмованою реакцією; тупа.

Бєрєсїтєт. Університет.

Бєхєлєвє. Розпивання спиртних напоїв.

Валити. 1. Необ'єктивно оцінювати знання студентів на екзамені, виставляючи незадовільну оцінку. 2. Іти, тікати звідкись. 3. Голосно грати важку музику.

Вальтонутий. Про психічно хвору людину.

Валянок. Людина з повільною реакцією, дурень.

Вантажити. Нав'язливо повідомляти комусь велику кількість інформації.

Васік. Мова програмування Basic (Beginner's All-purpose Symbolic Instruction Code).

Вбитий. 1. Старий (про якусь річ). 2. Про людину у стані потьмарення свідомості. 3. Занедбаний, давно не ремонтований (про помешкання, будинок і под.).

Верблюд. Цигарки Camel.

Вертушка. Вертоліт.

Весло. 1. Ложка. 2. Гітара.

Взути. 1. Відібрати, відняти у когось щось. 2. Обдурити, продати комусь щось по високій ціні. 3. Поставити на автомобіль нові колеса.

Вивіска. Обличчя.

Викупити. Здогадатися, дізнатися про щось. Впізнати когось.

Ви́ла. Кінець, крах.

Випадати. Сміятися.

Випендрас. Манірна або дивна поведінка з метою привернути до себе увагу; снобізм, піжонство.

Вирубати. 1. Вимикати щось. 2. Уводити когось у стан шоку сильним ударом; збивати з ніг.

Виставитися. Пригостити компанію спиртним.

Вишивати. Прогулюватися, привертаючи до себе увагу.

Відак, відек; відик. Відеомагнітофон.

Відірватися. Отримати задоволення від чогось, приємно провести час, активно відпочиваючи.

Відкосити. Ухилитися від чогось.

Відмазати. Виправдати когось, зняти звинувачення з когось; підтримати когось, виручити, часто за допомогою грошей.

Відморожений, відморозок. Емоційно та інтелектуально недалеко людина, часто агресивна. Член угруповання рекетирів, який бере участь у бойових операціях.

Відпад. Про те, що викликає схвалення, захоплення.

Відфейсувати. Побити когось (звичайно по обличчю).

Відшити. Позбавити когось свого товариства.

Вікно. Велика перерва в заняттях, коли відміняється або не передбачена розкладом певна лекція, урок.

Віндець. Аварійне завершення роботи програми, що призводить до зависання операційної системи WINDOWS.

Втик. Догана за невиконану роботу.

Г

Гадючник. 1. Кафе, ресторан невисокої категорії. 2. Неприємна компанія; трудовий колектив, де люди ставляться один до одного недоброзичливо і намагаються зробити капость ближньому.

Гайка. 1. Масивний золотий перстень-печатка. 2. Кінець, безвихідна ситуація.

Галіміий. Дурний. ♦ Галіміий як тисяча бубнів. 2. Поганий, низькопробний (про предмети, явища, людей); низькосортний.

Гальмо. Людина з повільною реакцією, дурень.

Гальмувати. Повільно думати, бути неухважним.

Гальоник, галюн. Галюцинація.

Гаплик. Кінець, невдале завершення справи.

Гевал. Чоловік високого зросту та міцної статури.

Геморой. Непроста проблема; складна, копітка робота. ♦ Геморой лиця (вугрі на обличчі).

Генделик; ганделик. Невелике кафе, де продають спиртне і закуски.

Гера, герич. Героїн.

Гідроцефал. Дуже розумний. ПСУМС.

Гірчичник. Жовта картка, яка фіксує попередження судді гравцеві.

Глюк, глючити. 1. Галюцинації. 2. Збій у роботі комп'ютерної програми (від англ. glitch — збій; давати збої).

Гнати. Повідомляти інформацію сумнівної істинності. ♦ Гнати бодягу. ♦ Гнати фуфло.

Гніздо. Унітаз.

Гоблін. 1. Агресивно налаштований підліток. 2. Озброєний рекетир, член мафістської сім'ї.

Голяк. Про повну відсутність чогось.

Гомик, гомосек. Гомосексуаліст.

Гониво. Нісенітниця, дурниця.

Гоп. 1. Нічліжка; місце, де можна переночувати за невелику плату. 2. Член агресивного молодіжного угруповання. (з рос: абрєв. ГОП — Городское общество презрения).

Гоп-компанія. Весела компанія.

Гопота, гопотня. Агресивно налаштовані підлітки.

Гоп-стоп. Озброєний наліт, пограбування.

Готовальня, готовченко. Стан сильного алкогольного сп'яніння.

Гоцати. 1. Танцювати. 2. Бити в барабан.

Граблі. Руки.

Гребти. 1. Іти (зазвичай у наказовому способі, часто з неприємним відчуттям або не за своєю волею). 2. Хвилювати.

Грін. Долар США.

Гудіти. Пиячити, весело проводити час.

Гуманізатор, демократизатор. Міліцейська дубинка.

Гуртак, гуртня, гуртяга. Гуртожиток.

Д

Дабл. (Імітація англ. при перекладі вислову два нулі — double zero).

Дах. Голова, мізки, здоровий глузд. ♦ Дах (криша, стріха) відлітає (зриває), їде / поїхала у кого. 2. Прикриття від рекету, мафії.

Двинутий. Дивний, ненормальний (про людину). Захоплений кимсь, чимось до фанатизму.

Дебілізатор. Комплекс тренажерів для бодибілдінгу.

Дебільник. 1. Аудіоплеєр. 2. Мобільний телефон.
Демон. Несхвальна оцінка людини.
Депресняк, депресуха. Депресія; стан депресії.
Децил. Мало, трішки.
Джопси. Джинси.
Дик! Вигук; вираження самовихваляння, гордої самовпевненості, згоди зі співрозмовником.
Диня. Голова.
Дискара, дискоганці. Дискотека.
Дистрибутор. Організатор пиятики.
Діалитися. Спілкуватися за допомогою інтернету.
Діставати, дістати. Нав'язливо чіплятися до когось, набридати комусь, втомлювати когось.
Добазаритися. Домовитися про щось.
Довбак, довбанат. Некмітлива, тупа людина.
Довбаний, довбень. Поганий, неприємний (негативна характеристика будь-якого предмета, явища, людини).
Довбонутий. Ненормальна людина.
Доганяти. Розуміти щось на рівні вимог, що висуваються до інтелекту.
Додік. Зневажлива назва самовдоволеної людини; франт, фертик. **Доза.** Домашнє завдання.
Дозняк. Доза наркотику.
Драбадан. Задоволення від куріння наркотичної речовини. ♦ П'яний в драбадан; - про великий ступінь сп'яніння.
Драйв. Особливе звучання, емоційна насиченість, внутрішня напруга музичної композиції. [У мові металістів] драйв (англ. «енергія») вживається на позначення музичної енергетики.
Дрек, дрековий. Несхвальна оцінка чогось. Щось поганої якості, нічого не варте.
Дрінкати; дрінькати, дринькнути; дрінькнути. Випити спиртного (від англ. Drink – пити).
Дуб. ♦ Упасти з дуба на кактус - стати дурнуватим.
Дуля. Вихід з програми трьома пальцями — Ctrl — Alt — Del.
Дуплитися. Не розуміти чогось.

III. ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ ПРО СУЧАСНУ МОЛОДЬ

1. 10 причин не вживати наркотики.
2. Алкогольна залежність.
3. Алкогольний та наркотичний терор проти Росії.
4. Афганський героїн – програна війна.
5. Багаті теж плачуть.
6. Безмовний крик.
7. Безсмерття.
8. Безцінний долар.
9. Бранці пристрастей (алкоголізм, ігрова залежність, наркоманія).
10. Вакцина страху.
11. Вакцини – бізнес на варті.
12. Вбивство дитинства – порнографія, наркотики.
13. Відеопосібник для молоді «Етикет».
14. Вікторія.
15. ВІЛ і СНІД не існують.
16. ВІЛ не існує.
17. Віртуальна агресія.
18. Віщі сновидіння.
19. Вплив мультфільмів на дітей.
20. Вчимося виступати публічно.
21. Вчимося ефективно використовувати час.
22. Глобалізація економіки.
23. Давайте вип'ємо.
24. Безпритульні діти.
25. Дитячий алкоголізм.
26. Діти приморського Арбату.
27. Дух часу.
28. Духовний сенс глобалізації.
29. Життя після смерті.
30. Жіночий алкоголізм.
31. Закон Анастасії.
32. Заснути некрасивою – прокинутися...
33. Заспиртована Росія.
34. Збірка документальних фільмів «Особи».
35. Звук і лють.
36. Золота молодь.
37. Золоті половинки.
38. Ігрова залежність.
39. Ковбой Мальборо і шкода куріння.
40. Комп'ютерна залежність: павутиння.
41. Культурне розтління.
42. Людина майбутнього (канал «Культура»).
43. Людське життя – головне диво.
44. Мамо, ти мені потрібна.

45. Механізми просування молодого фахівця.
46. Мистецтво управлінської боротьби.
47. Міграція молоді.
48. Мовчати про це – злочин (наркобізнес в Україні).
49. Молода фортеця.
50. Найнебезпечніший наркотик.
51. Наркоманія перемогла.
52. Наркоманія.
53. Наркотики: глобальна небезпека людства.
54. Нова шокуюча Азія.
55. Обережно, секта! 26 запитань Дворкіну.
56. Обережно, цивілізація!
57. Одноповерхова Америка.
58. Острів порятунку.
59. Охорона здоров'я.
60. Пастка (Італія, Голландія, Австрія, Франція, Німеччина, Італія).
61. Полювання на олігархів.
62. Похибки вимірювального інструменту або етюди на тему соціоніки.
63. Правда про наркотики.
64. Правда про пиво.
65. Правда про щеплення.
66. Прибульці.
67. Про проблему алкогольної та тютюнової залежності.
68. Про шкоду сучасних іноземних мультфільмів (російський варіант).
69. Проблема СНІДу.
70. Проблеми підліткового пияцтва.
71. Проституція.
72. Професор Жданов «Механізм геноциду».
73. Професор Жданов «Прихована правда».
74. Психіатрія.
75. Розтління (фільм Галини Царьової).
76. Розтління молоді.
77. Самотня жінка бажає познайомитися.
78. Секрет (Таємниця).
79. Секти.
80. Секти: контроль над свідомістю.
81. Скільки коштує життя.
82. СНІДУ немає.
83. Суперлюди.
84. Суть табакокуріння.
85. Таємниці українського сексу. Іноземна Україна.
86. Тверезі світи.
87. Технологія кар'єрного зростання.
88. Транссексуали.
89. У пошуках вакцин від СНІДу.
90. Україна. Секс, наркотики, бідність та СНІД.

91. Український вектор. Неоголошена війна.
92. Український націоналізм (російський варіант РТР-планета).
93. Успіх, гроші. Перешкоди у бізнесі.
94. Хто гойдає колиску.
95. Хто такі Індиго?
96. Цивілізація небезпечна! (лекція дитячого психолога Ірини Яківни Медведової).
97. Чаклун і сновидіння.
98. Час сексуальної революції.
99. Чи помилився Дарвін?
100. Щеплення. За і проти.
101. Щиросердечне зізнання. Секрети реклами.
102. Що вам заважає бути багатим.
103. Що таке ВІЛ і СНІД?
104. Що таке кохання?
105. Раби ХХІ століття.
106. Діти проти батьків.
107. Діти Ленінградського.
108. Дитинство на зоні.
109. Покоління бунтарів.
110. Покоління нуль.
111. ЗМІ і молодь.
112. Мої батьки – геї.
113. Малолітні матері.
114. Життя на звалищі.
115. Продам дитину.
116. Вчення – тьма.
117. Хулігани.
118. Я та інші.
119. Я – кіборг.
120. Людина майбутнього.